

Razem zmieniamy przestrzeń

Poradnik

Razem zmieniamy przestrzeń

Poradnik

Celem poradnika jest pokazanie, w jaki sposób młodzi ludzie mogą uczestniczyć w procesie dostosowania do swoich potrzeb przestrzeni w instytucjach edukacji i kultury, miejscach aktywności lokalnej. Publikacja może zachęcić do udziału w takim procesie i jest kierowana przede wszystkim do młodzieży, która użytkuje takie przestrzenie, i do gospodarzy tych placówek. Odbiorcami poradnika mogą być także grupy, organizacje i instytucje wspomagające proces partycypacyjnego projektowania przestrzeni publicznych z udziałem młodzieży.

Proponowana metoda została wypróbowana w ramach projektu „Partycypacyjne projektowanie przestrzeni w instytucjach edukacji i kultury m.st. Warszawy”.

Warszawa 2019

Spis treści

4	Projektowanie włączające młodzież
8	Część I. Proces projektowania – krok po kroku
10	Krok 1. Uświadomienie potrzeby zmian
12	Krok 2. Podjęcie wspólnych działań
14	Krok 3. Poznanie miejsca
16	Krok 4. Badanie potrzeb
18	Krok 5. Pierwszy warsztat projektowy
20	Krok 6. Koncepcja projektowa
22	Krok 7. Drugi warsztat projektowy
24	Krok 8. Korekta koncepcji
26	Krok 9. Prezentacja publiczna
28	Krok 10. Zainicjowanie realizacji

30	Część II. Przykłady projektów pilotażowych
32	Patio w Technikum Ogrodniczym w Zespole Szkół nr 39 im. prof. Edmunda Jankowskiego
36	Fragment przykładowego badania potrzeb – badanie fokusowe
40	Stołówka w Szkole Podstawowej nr 94 im. I Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego
44	Aranżacja sali wielofunkcyjnej w Bibliotece dla Dzieci i Młodzieży nr 67
48	Aranżacja przestrzeni wielofunkcyjnej w XII Czytelni Młodzieżowej
52	Nowa aranżacja wielofunkcyjnego holu w Młodzieżowym Domu Kultury na Woli
56	Hol wejściowy i klatka schodowa z murałem w Młodzieżowym Domu Kultury im. Władysława Broniewskiego
60	Na co warto zwrócić uwagę
61	Przydatna literatura

Projektowanie włączające młodzież

W większości wypadków procesy projektowania, modernizowania i budowy, ale także bieżące zarządzanie instytucjami edukacyjnymi i społeczno-kulturalnymi odbywają się bez istotnego udziału i wiedzy wielu osób korzystających z tych miejsc, a nawet osób tam pracujących. Instytucje (placówki) szybko się starzeją bez przemysłanych inwestycji czy korekt. Ich przestrzenie nie tylko nie przyciągają, lecz niejednokrotnie wręcz odpychają młodzież. I to właśnie ludzie młodzi często pytają, czy jest możliwe projektowanie lepiej służące człowiekowi, przyjazne, nieszkodliwe dla otoczenia.

Korzystając z niniejszego poradnika, łatwo się przekonać, że dzięki udziałowi młodzieży w projektowaniu przestrzeni, w których przebywa ona na co dzień, jest możliwe uzyskiwanie miejsc lepszej jakości odpowiadających na jej realne potrzeby. Sztuka projektowania wymaga bowiem znajomości miejsca i ludzi, którzy z niego korzystają. Najlepszymi „ekspertami”, którzy mogą dostarczyć takiej wiedzy, stają się ich użytkownicy. W naszym wypadku jest to młodzież.

Włączając młodzież w proces projektowania, uzyskujemy nie tylko lepszą jakość tych przestrzeni, ich lepszą architekturę, ale także zmieniamy sposób jej użytkowania, a nawet postawy użytkowników i użytkowników. Miejsca odpowiadające na realne potrzeby młodzieży będą wykorzystywane przez nią w szerszym zakresie i z większą satysfakcją. Dodatkowo świadomość uczestniczenia w procesie ich tworzenia sprzyja identyfikowaniu się z przestrzenią i tym samym przeciw-

działa traktowaniu jej jako niczyjej, obcej, zapomnianej, zaniedbanej, przez kogoś narzuconej, niedemokratycznej, a nawet opresyjnej (wymyślonej przez jedną grupę dla innej, która musi się podporządkować). W rezultacie proces ten buduje podmiotowość obywatelską. Ponadto wyzwała inicjatywę i kreatywność, które to cechy mogą się przełożyć na większą aktywność młodzieży w ramach tych instytucji, jak i poza nimi – w środowisku lokalnym.

Przestrzeniami nastawionymi na potrzeby młodzieży i wymagającymi twórczej aktywności są wnętrza instytucji edukacji i kultury: szkół, bibliotek, ośrodków kultury. W naszym otoczeniu są już widoczne próby realizacji przestrzeni przyjaznych, dostępnych, otwartych na odbiorców, takich jak ośrodki warsztatowe, otwarte pracownie, miejsca aktywności lokalnej. Wspólne niekomercyjne wielofunkcyjne wnętrza – również ogrody czy współtworzone przestrzenie publiczne – są wykorzystywane przez lokalne społeczności w atmosferze wolności, lecz według wspólnie ustalonych reguł. Wśród nich można znaleźć przykłady zaangażowania skromnych środków w celu uzyskania ciekawego efektu architektonicznego. Zaistnienie wielu tego typu miejsc, uznawanych przez lokalne społeczności za własne, jest zatem możliwe, jeśli zostanie wykorzystany jednocześnie potencjał instytucji, lokalnych samorządów i samoorganizujących się grup.

Odbiorcami poradnika są:

- młodzi ludzie zainteresowani kształtowaniem swojego otoczenia,
- instytucje publiczne działające na rzecz młodzieży, zwłaszcza te, w których są podejmowane inicjatywy włączania młodych ludzi w proces współdecydowania i współzarządzania,
- instytucje i inne miejsca nastawione na obecność młodzieży, w których nie była ona dotąd zaangażowana w proces zmian i współdecydowanie o miejscu, którego jest lub może być użytkownikiem,
- organizacje pozarządowe,
- przedstawiciele administracji samorządowej, (również rad młodzieżowych),
- osoby, szczególnie młode, zainteresowane projektowaniem partycypacyjnym, reprezentujące zawody projektowe oraz nauki społeczne (kierunki takie jak architektura, architektura wnętrz, socjologia, psychologia).

Podstawowe cele poradnika:

- Ukazanie korzyści wynikających z włączania młodzieży w proces projektowania przestrzeni, uwzględniający zaspokajanie jej potrzeb w szerokim zakresie.
- Wytlumaczenie, w jaki sposób można przeprowadzić włączający młodzież proces projektowania przestrzeni szkół, bibliotek, młodzieżowych domów kultury, innych instytucji i miejsc aktywności.
- Przekazanie narzędzia umożliwiającego młodzieży przekonanie osób zarządzających instytucjami publicznymi do przeprowadzenia procesu zmian w tych przestrzeniach, a także wspierającego osoby zainteresowane projektowaniem partycypacyjnym, które chciałyby przeprowadzić swój projekt w ramach zajęć, praktyk, prac o charakterze innowacyjnym.
- Ukazanie przykładów udziału młodzieży w projektowaniu wybranych miejsc.

Dyskusja nad
rezultatami
warsztatów
projektowych
w IX LO
im. Klementyny
Hoffmanowej
w Warszawie

Korzyści wynikające z włączania młodzieży w procesy projektowania przestrzeni

Korzyści dla młodzieży:

- praktykowanie demokracji obywatelskiej na co dzień przez wyrażanie swojej opinii na wspólnie utworzonym forum,
- budowanie poczucia sprawczości,
- integracja wokół wspólnych „obiektywnych” tematów w ramach pracy twórczej (konceptje projektowe powstają, a nawet mogą być już częściowo realizowane, w wyniku pracy grupowej metodą projektową, nie zaś na skutek arbitralnych przewidywań i słabo ugruntowanych decyzji),
- uświadomienie wagi projektowania,
- uwrażliwienie na materialne i niematerialne wartości przestrzeni (szczególnie miejsc publicznych odczuwanych jako dobro wspólne),
- poczucie się jednocześnie współgospodarzem procesu, jak i jego podmiotem,
- poszerzenie horyzontów, na przykład przez kontakt ze środowiskiem wyższych uczelni.

Korzyści dla instytucji publicznych i administracji samorządowej:

- uzyskanie dotychczas niewyrażonych opinii i informacji o potrzebach młodzieży,
- lepsze wykorzystanie i docenienie przez młodzież przestrzeni, która uległa transformacji, ze względu na to, że głos młodych ludzi był brany pod uwagę przy projektowaniu zmian,
- integrowanie osób pracujących na różnych stanowiskach w instytucjach z młodzieżą dzięki aktywnościom służącym osiągnięciu wspólnych celów (umożliwia to także wzajemne poznanie się),
- współpraca między instytucjami i wyższymi uczelniami,
- racjonalne wydatkowanie środków publicznych przeznaczonych dla instytucji nastawionych na młodzież.

Korzyści dla uczelni wyższych:

- nabywanie doświadczeń dydaktyczno-naukowych dzięki podejmowaniu się nowego typu zadań (ćwiczenie pracy grupowej metodą projektową oraz działań interdyscyplinarnych jako element procesu dydaktycznego, nauki zawodu, praktyk, działalności kół naukowych),
- nabywanie umiejętności dotyczących komunikacji społecznej, poznawanie lokalnych środowisk, praca o charakterze twórczym w szczególnie interesujących miejscach i w bliskim kontakcie z odbiorcą,
- eksperymenty naukowe prowadzące do optymalizacji procesu projektowania partycypacyjnego, otwarcia się na inspiracje dokonaniami z Polski i innych krajów, wniesienia nowych wartości do sztuki projektowania,
- współpraca z instytucjami publicznymi i samorządami lokalnymi.

Podanie uniwersalnego sposobu dochodzenia do najbardziej funkcjonalnego i atrakcyjnego kształtu przestrzennego szkół, bibliotek publicznych, domów kultury czy innych tego typu instytucji i miejsc byłoby niezgodne z ich odrębnymi cechami, specyficznymi potrzebami społeczności, zmiennością, transformacją w czasie. Można jednak zaproponować metodę, dzięki której wszyscy uczestniczący w procesie tworzenia koncepcji poczują się poprowadzeni krok po kroku i jednocześnie włączeni w proces, co pozwoli uzyskać optymalną funkcjonalność, ale także odpowiedni wyraz estetyczny. Ludzie młodzi lepiej znają miejsca, w których przebywają, mają świeże pomysły. Dlatego osoby zaangażowane w proces projektowania partycypacyjnego powinny zapytać przede wszystkim tę grupę o zdanie już na początku planowania nawet najmniejszej inwestycji.

Na diagramie pokazano propozycję kolejno następujących po sobie działań (kroków), z założeniem, że w prace dotyczące projektu są zaangażowane trzy podstawowe grupy osób: młodzież, gospodarze placówek, zespół badawczo-projektowy (osoby prowadzące proces badawczy i prace projektowe). Ich rola w określonych etapach (krokach) procesu zależy od tego, w których momentach warto, aby spotkali się wszyscy, a kiedy można lub trzeba pracować w mniejszych grupach.

Proces wspólnego dochodzenia do jak najlepszego rozwiązania przestrzennego może być prowadzony małymi krokami. Proponowane etapy (działania w ramach procesu) można łączyć w czasie zgodnie z przygotowanym na początku (krok drugi) harmonogramem. W zależności od skali przekształceń przestrzennych – na przykład

wtedy, gdy zajmujemy się zmianami dotyczącymi małych przestrzeni – możemy pomijać niektóre etapy wymagające zaangażowania profesjonalistów, jak proponowane tutaj badanie fokusowe, które można zastąpić inną formą badania potrzeb: zebraniem opinii i pomysłów przez samą młodzież. Z im większą przestrzenią mamy do czynienia, tym większa jest liczba jej użytkowników i tym większy jest zakres zróżnicowanych oczekiwań wobec takiej przestrzeni. Dlatego dla większych inwestycji (na przykład przebudów, dużych modernizacji) rekomendujemy przeprowadzenie badania, które będzie uwzględniać reprezentację wszystkich grup korzystających z danej przestrzeni. Pozwoli to uzyskać maksymalną optymalizację funkcjonalności i wyrazu przestrzennego w ramach powstającego projektu architektonicznego i ominąć konflikty związane z pominięciem ważnych potrzeb.

	1. UŚWIADOMIENIE POTRZEBY ZMIAN	2. PODJĘCIE WSPÓLNYCH DZIAŁAŃ	3. POZNANIE MIEJSCA	4. BADANIE POTRZEB	5. PIERWSZY WARSZTAT PROJEKTOWY	6. KONCEPCJA PROJEKTOWA	7. DRUGI WARSZTAT PROJEKTOWY	8. KOREKTA KONCEPCJI	9. PREZENTACJA PUBLICZNA	10. ZAINICJOWANIE REALIZACJI
Młodzież i grupa osób zaangażowanych „na miejscu” (na przykład w instytucji)										
Zespół projektowy										
Zespół badawczy										

Część I

Proces projektowania – krok po kroku

Uświadomienie potrzeby zmian

KROK 1

Proces wprowadzania zmian dotyczących otoczenia, w którym przebywamy, może być inicjowany w sposób zależny w dużym stopniu od twórczego nastawienia i inwencji jego organizatorów.

Postrzeganie przestrzeni jest w dużej mierze subiektywne, ale najlepiej, jeśli podjęcie działań będzie decyzją wspólną dla grupy zainteresowanych i proces przemian również będzie prowadzony wspólnie. Łatwiej jest, gdy potrzebę poprawy sytuacji wyraża nie jednostka, lecz zespół osób deklarujących współdziałanie dla osiągnięcia wspólnych celów. Osoby zarządzające instytucjami (pełniące funkcję gospodarzy) powinny potraktować poważnie wyrażane potrzeby, co stworzy szansę na wzajemne porozumienie i współdziałanie.

W uświadomieniu potrzeb związanych z miejscami, w których przebywają młodzi ludzie, mogą pomóc zajęcia uwrażliwiające na jakość środowiska (na przykład wykorzystujące dostępne programy edukacji architektonicznej). Zarówno młodzież, jak i osoby pracujące w szkołach, domach kultury, bibliotekach, miejscach aktywności lokalnej mogą zaproponować przeprowadzenie zajęć dotyczących wspólnie użytkowanej przestrzeni. W trakcie takich zajęć – nawet samego spaceru, swobodnej obserwacji, fotografowania, notowania i rysowania – okaże się, że to, czego wcześniej nie dostrzegaliśmy, staje się warte uwagi i twórczych interwencji.

Osoby zarządzające instytucjami (pełniące funkcję gospodarzy) powinny potraktować poważnie

wyrażane potrzeby, co stworzy szansę na wzajemne porozumienie i współdziałanie. Może być również tak, że potrzeba zmian jest odczuwana przez młodzież od dłuższego czasu, a nie było szansy na jej wyrażenie, ujawnienie. Zgłoszenie tego osobie zarządzającej instytucją, za którą jest formalnie odpowiedzialna i do której się już przyzwyczaiła, czasem nie będzie łatwe.

Proponujemy, aby:

- na wstępie **rozpocząć dyskusję** na ten temat na utworzonym w tym celu specjalnym forum: może to być grupa w mediach społecznościowych lub – w szkołach – temat podejmowany na lekcjach wychowawczych,
- dzięki dyskusji doprowadzić do określenia przyczyn, dla których chcemy zmiany, jej zakresu, oczekiwanych rezultatów (nowych funkcji, zmiany estetyki, lepszej funkcjonalności),
- utworzyć grupę zainteresowanych podjęciem działań, co pozwoli osobom formalnie odpowiedzialnym za placówkę dowiedzieć się o oddolnej potrzebie zmian, której nie były świadome, umożliwi im włączenie wszystkich użytkujących przestrzeń w proces przemian, ułatwi poszukiwanie sprzymierzeńców wśród rodziców i innych zaprzyjaźnionych osób, administracji samorządowej i radnych, którzy mogą wnieść do procesu swoje doświadczenia i kompetencje oraz pomóc w zapoczątkowaniu dalszych działań.

Tak szeroko poprowadzona dyskusja pozwoli zbudować zasoby umiejętności i kompetencji,

które często są w stanie zastąpić niewystarczające środki finansowe. Po zakończonej dyskusji najważniejsze postulaty powinny być spisane i przekazane osobom zarządzającym placówką. Będą one wykorzystane w następnym kroku.

Inną ścieżką rozpoczęcia procesu może być po prostu **informacja** o tym, że w instytucji będzie przeprowadzony remont lub planowana jest przebudowa. Wówczas proponujemy rozpowszechnienie tej informacji i pobudzenie dyskusji na ten

temat w grupie zainteresowanych osób. Włączenie się w toczącą się już fazę realizacji projektu jest z pewnością trudne, może się bowiem okazać, że wszystko lub prawie wszystko jest już „odgórnie” przesądzone. Troska o to, by każda inwestycja była przygotowana pod kątem jak najlepszego zaspokojenia potrzeb społeczności, której ma służyć, jest argumentem za tym, aby proces jej przygotowania był partycypacyjny, angażujący wszystkich zainteresowanych jak najwcześniej.

Przykładowe sposoby uświadomienia potrzeby zmian:

- zajęcia uwrażliwiające na jakość otoczenia (spacer, obserwacja, fotografowanie, notowanie, rysowanie, propozycje zmian),
- pobudzenie dyskusji nad dotychczas nieujawnionymi potrzebami i pomysłami,
- włączenie się w planowane już prace modernizacyjne lub w projekt nowej inwestycji.

Dyskusja na temat przygotowania projektu nowej biblioteki dla dzieci i młodzieży w Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy

Co jest na początku najbardziej istotne:

- dostrzeżenie potrzeby zmian,
- informowanie,
- pobudzenie twórczej dyskusji.

KROK 2.

Podjęcie wspólnych działań

Rozpoczęcie prac prowadzących do uzyskania jak najlepszej koncepcji (a później jej realizacji) wiąże się z podjęciem przez osobę zarządzającą instytucją (osobę odpowiedzialną, pełniącą funkcję gospodarza) decyzji o pracach projektowych. Ze względu na partycypacyjny charakter procesu projektowego istotna jest harmonijna współpraca wszystkich zaangażowanych.

Osoby zaangażowane w projekt powinny reprezentować trzy grupy:

- Osoby codziennie użytkujące przestrzeń stanowiącą temat projektu (czyli osoby, dla których dana przestrzeń jest przeznaczona – przede wszystkim młodzież, osoby zarządzające tym miejscem i w nim pracujące, przy czym ważne jest dostrzeżenie osób z niepełnosprawnościami, dla których przestrzeń powinna być dostępna). Całą tę grupę można nazwać użytkownikami miejsca.
- Osoby prowadzące proces projektowy (reprezentujące takie kierunki jak architektura, architektura wnętrz). Mogą to być także osoby z grona rodziców i znajomych, które zidentyfikowaliśmy podczas dyskusji w kroku pierwszym jako „sprzymierzeńców” modernizacji, jednocześnie posiadające odpowiednie kompetencje.
- Osoby prowadzące profesjonalne badania potrzeb użytkowników przestrzeni (reprezentujące takie kierunki jak socjologia lub psychologia środowiskowa). Grupa ta pełni istotną funkcję w diagnozowaniu, ale także tworzeniu wspólnej wizji – prowadzone przez tę grupę

badania są konieczne jedynie przy zmianach całościowych, dotyczących większych przestrzeni, na przykład wnętrza biblioteki czy stołówki. Każda z grup powinna wyznaczyć swojego koordynatora.

Ważne będzie zorganizowane przez gospodarza na miejscu spotkanie, w którym wezmą udział wszystkie osoby zaangażowane (a przynajmniej ich reprezentanci).

W czasie takiego spotkania należy:

- zaprezentować wyniki dyskusji, która została przeprowadzona w kroku pierwszym,
- wzajemnie się poznać,
- poszukać „sprzymierzeńców” projektu (możliwych pomocnych kontaktów przy realizacji projektu),
- rozdzielić między siebie role (między innymi koordynatorów),
- omówić kalendarz działań (harmonogram),
- omówić sprawy formalne (między innymi umowy – w tym umowy wolontariackie, zgody na przykład na nagrywanie czy fotografowanie),
- zaprezentować i przedyskutować metody działań, w tym poinformować o wiążącej roli drugiego warsztatu (patrz: krok siódmy),
- zidentyfikować najważniejsze tematy prac i określić niezbędne materiały wyjściowe do projektowania,
- zidentyfikować ewentualne bariery.

Dyskusja na takim spotkaniu powinna być moderowana. Istotne jest ograniczenie dominacji osób zarządzających procesem. Ważne są także dalsza aktywizacja oraz wytworzenie atmosfery współpracy.

W ramach koordynacji działań można ustalić:

- kto może reprezentować wszystkie osoby zainteresowane projektem na miejscu (przede wszystkim grupy i osoby indywidualne korzystające z przestrzeni stanowiącej temat projektu),
- sposób przygotowania miejsca spotkań warsztatowych,
- harmonogram warsztatów projektowych i innych działań.

Dlaczego podejmowanie wspólnego działania na początku procesu ma największy sens?

Procesu projektowania, który jest nakierowany na jak najlepsze zaspokojenie potrzeb osób korzystających z przestrzeni stanowiącej temat projektu oraz podnoszących jej walory, nie można prowadzić w pojedynkę (na przykład wyłącznie ze strony osób pracujących nad projektem architektonicznym). Im bardziej reprezentatywna i nastawiona praktycznie będzie grupa zajmująca się tematem, tym większa pewność, że oczekiwane rozwiązanie okaże się skuteczne, spotka się z akceptacją i zadowoleniem.

Zarówno szeroki udział osób zainteresowanych, jak i profesjonalizacja działań będą też upewniać

osobę ostatecznie odpowiedzialną za końcowy rezultat (pełniącą funkcję gospodarza, ale i projektanta), że wybrane rozwiązanie jest najbardziej trafne.

Istotne jest, żeby nie pominąć żadnej z osób korzystających z przestrzeni, na przykład osób z niepełnosprawnościami. Chcąc uzyskać efekt powszechności i jak największej dostępności, można poszukać szerszego poparcia potencjalnie zainteresowanych osób i grup (szczególnie na miejscu), wsparcia instytucjonalnego, ale także ewentualnych sponsorów. Planując koszty, należy liczyć się z tym, że zwiększenie grona wykonawców projektu ponad stosowany ogólnie standard zwiększy na początku wydatki, ale na pewno w rezultacie się opłaci – właśnie ze względu na trafność rozwiązań, dostępność, aspekty edukacyjne czy naukowe. Skorzystanie z potencjału specjalistów i połączenie sił instytucji oraz świadomych użytkowników i użytkowników przestrzeni (także współzarządzających) zapewni racjonalne wydatkowanie środków, szczególnie w wypadku inwestycji większych niż proste urządzenie wnętrza czy remont.

KROK 3.

Poznanie miejsca

Wstępna analiza i diagnoza przestrzeni stanowiącej temat projektu to działania badawcze, których podstawą jest wspólne doświadczanie przestrzeni przez osoby zaangażowane w projekt. Etap ten może przyjąć formę spaceru badawczego, w trakcie którego skupimy się na przestrzeni, poznamy otoczenie. Najlepiej, jeśli wizji lokalnej towarzyszą obserwacje miejsca w różnych porach, co pozwoli na dostrzeżenie sposobów wykorzystywania przestrzeni przez różne grupy użytkowników. Pomocne w tym mogą być również wywiady z pracownikami i pracownikami prowadzone przez osoby zajmujące się badaniem potrzeb użytkowników i użytkowników. Rezultatem tej fazy prac jest potwierdzenie wyboru tematu projektu (miejsca, na którym skupi się aktywność projektowa), pełnionych przez daną przestrzeń obecnych funkcji oraz określenie zadań (i problemów), które ma rozwiązać koncepcja projektowa.

Spotkanie na miejscu zorientowane na jego analizę oraz poznanie użytkowników i użytkowników pozwoli na:

- wspólne poznanie miejsca stanowiącego temat projektu,
- uzyskanie niezbędnej dokumentacji architektoniczno-budowlanej (materiałów wyjściowych do projektowania: fragmentu dokumentacji budowlanej dotyczącej miejsca stanowiącego temat projektu – rzutu poziomego w skali 1:50 lub 1:100, ewentualnie przekrojów, dokumentacji w wersji elektronicznej, opisu), przy czym aktualność dokumentacji można sprawdzić na miejscu,

- poznanie osób korzystających z przestrzeni – na podstawie obserwacji i wywiadów,
- poznanie barier w realizacji projektu.

Poznanie osób korzystających z analizowanej przestrzeni pozwoli zaproponować im także uczestniczenie w głównej fazie badania potrzeb (patrz: krok czwarty), stanowiącej wstęp do warsztatów projektowych, a także w samych warsztatach projektowych (patrz: krok piąty).

Etap poznawania miejsca pozwoli także osobom zajmującym się badaniami socjologicznymi i pracami projektowymi ustalić metodologię i scenariusz działań, tak aby były one jak najbardziej do niego dopasowane. **Na tym etapie warto poszukiwać przykładowych rozwiązań architektonicznych dla podobnych miejsc, które mogą dostarczyć informacji o wcześniejszych doświadczeniach, ułatwić dalsze badania preferencji osób użytkujących projektowaną przestrzeń.** Mogą ponadto stanowić źródło inspiracji. W ich poszukiwaniu przydaje się wiedza architektoniczna osób zaangażowanych w projekt, co pozwala na używanie wspólnego języka i sprawniejsze działanie.

Osoby zajmujące się projektowaniem po uzyskaniu materiałów wyjściowych mogą skonfrontować je ze stanem istniejącym na miejscu i przygotować na podstawie wszystkich uzyskanych informacji zalecany przez nas podkład do pracy warsztatowej. Jest to rysunek (rzut poziomy) dotyczący stanu istniejącego w skali 1:20 (ewentualnie 1:25), z zaznaczeniem wszystkich elemen-

tów mających wpływ na projektowaną koncepcję (struktura budowlana, instalacje, wyposażenie). Należy również przygotować materiały i przybory, które będą zastosowane w pracy w trakcie warsz-

tatów. Aby zaoszczędzić czas, można połączyć kroki drugi i trzeci (na przykład spotkanie wszystkich osób zaangażowanych w projekt można połączyć ze wspólnym oglądaniem przestrzeni).

Rezultaty tej fazy prac:

- potwierdzenie wyboru miejsca, na którym skupi się aktywność projektowa (tematu projektu),
- określenie pełnionych przez daną przestrzeń obecnych funkcji,
- określenie zadań (i problemów), które ma rozwiązać koncepcja projektowa.

Badanie fokusowe (fokus) jest jedną z metod stosowanych do pozyskiwania danych w naukach społecznych. Metoda ta nazywana jest zogniskowanym wywiadem grupowym. Słowo „fokus” wiąże się właśnie ze zogniskowaniem – skupieniem uwagi na temacie i osobach z nim związanych. Warto stosować tę metodę w projektowaniu partycypacyjnym.

Badanie potrzeb

Fokusowe badanie potrzeb polega na moderowanej rozmowie kilku osób (dyskusji w grupie) – rozmowie otwartej, ale prowadzonej „za zamkniętymi drzwiami” (bez dostępu osób w nią niezaangażowanych). Rozmowa toczy się przez co najmniej dwie godziny, a moderatorami powinny być osoby mające doświadczenie w tego typu działaniach. W badaniu uczestniczą użytkownicy i użytkownicy projektowanej przestrzeni (reprezentujący grupę docelową), rekrutowani według z góry przyjętych zasad, których celem jest zapewnienie maksymalnej różnorodności badanej grupy, tak aby w badaniu ujawniły się w miarę możliwości wszystkie oczekiwania na temat analizowanego miejsca. Ponieważ przestrzenie publiczne powinny być przyjazne dla osób z niepełnosprawnościami, w grupie takiej, jeśli to możliwe, powinna się także znaleźć przynajmniej jedna z takich osób. Innym modelem – bardziej pracochłonnym i trudniejszym w realizacji, ale polecany dla większych przestrzeni użytkowanych przez zróżnicowane grupy – jest organizacja badań fokusowych w kilku jednorodnych grupach osób użytkujących, podzielonych według wieku, płci, zainteresowań, odgrywanych ról w odniesieniu do badanej przestrzeni. Wówczas mogą to być grupy składające się z młodzieży, ale także z osób zarządzających – formalnie odpowiedzialnych za daną przestrzeń.

Badanie stanowi istotną początkową część pracy warsztatowej, która po nim następuje. Cele badania fokusowego mogą być osiągnięte dzięki efektywnemu uzyskaniu informacji na temat projektowanego miejsca oraz potrzeb jego użytkowników

i użytkowników. Badanie sprzyja także uzgodnieniu poglądów na sprawy funkcjonalności i estetyki – na podstawie wspólnie oglądanych przykładów projektowania podobnych przestrzeni jako ewentualnych porównań i inspiracji (wydruki, zdjęcia cyfrowe obiektów wybranych w ramach analizy danych zastanych – *desk research*).

Przykładowe fragmenty zogniskowanego wywiadu grupowego (fokusowego badania potrzeb) zamieszczono w dalszej części niniejszego poradnika (s. 36–39), w ramach opisu jednego z pilotażowych działań projektowych. W tym wypadku rekrutacja uczestników badania odbyła się z pomocą „insidera” – osoby, która wie, kto użytkuje przestrzeń, i może zaprosić użytkowniczkę i użytkowników do udziału w projekcie. W szkole może to być na przykład przewodnicząca lub przewodniczący samorządu uczniowskiego. Po wcześniejszych ustaleniach i przesłaniu wytycznych (między innymi parytet płci, różne klasy, różne profile, różnica wieku uczestników) osoba ta wybiera reprezentację grupy docelowej. Fokusowe badanie potrzeb jest w tego typu projektach metodą najlepszą, ale nie jedyną.

Zastosowana metoda zależy od możliwości, jakimi dysponujemy. **Czasami trudno zebrać grupę użytkowników i użytkowników czy zatrudnić osoby, które profesjonalnie mogą wykonać badanie w taki sposób. Wówczas można przeprowadzić indywidualne wywiady w danej przestrzeni w połączeniu z obserwacją uczestniczącą, co może dać zbliżony rezultat badawczy.** W wypadku projektowania dużych przestrzeni nie

można jednak pominąć tej fazy ani zrezygnować z udziału w niej grupy osób, które fachowo przeprowadzą jego część analityczno-diagnostyczną. Jedną z możliwości jest nawiązanie kontaktu ze studentami lub absolwentami kierunków socjologicznych.

Badanie diagnostyczne dotyczące stopnia zaspokajania przez daną przestrzeń potrzeb osób, które ją użytkują, prowadzone metodą zogniskowanego wywiadu grupowego (fokus):

- odbywa się w pomieszczeniu znajdującym się w przestrzeni, której projekt dotyczy (lub w pomieszczeniu znajdującym się w pobliżu), aby w każdej chwili mogła nastąpić interakcja albo bezpośrednie odniesienie się do niej,
- wymaga przeprowadzenia krótkiej wizji lokalnej w przestrzeni, która jest tematem rozmów – ma to na celu wywołanie bezpośrednich skojarzeń i wyobrażeń o miejscu,
- uczestniczy w nim przeważnie od sześciu do ośmiu osób reprezentujących grupę docelową (parzysta liczba osób – najlepiej przy zachowaniu parytetu płci),
- przebieg badania jest nagrywany i notowany, a moderatorzy wzajemnie wspomagają się w kierowaniu pytań do osób uczestniczących w badaniu i rozmowie z nimi,
- osoba zajmująca się pracami projektowymi przygotowuje notatkę, która posłuży jako materiał wyjściowy do warsztatu projektowego, oraz występuje, w razie potrzeby, w roli eksperckiej,
- scenariusz uwzględnia czas na poszczególne etapy (czas ten jest przeważnie przekraczany) oraz listę potrzebnych rzeczy (między innymi papier, przybory do pisania, rysowania, tablica do pisania, woda),
- wymaga logicznego uporządkowania zdjęć, rysunków z inspiracjami (ponumerowanych,

aby w trakcie rozmawiania o nich wskazywać je według ustalonego porządku, ułatwia to także późniejszą analizę materiału badawczego – materiału z nagrania w formie transkrypcji),

- wymaga zrekrutowania większej liczby osób niż wymagana w badaniu ze względu na możliwe przyczyny losowe (nieobecność).

W warsztatach następujących po fokusie należy zadbać o to, by w nowo utworzonych grupach znajdowali się w równych proporcjach uczestniczki i uczestnicy badania fokusowego.

Rekomendacje do pracy z młodzieżą:

- w trakcie badania na sali nie powinno być osób z grona kierowniczego czy administracyjnego instytucji (są tylko moderatorzy, osoba w roli obserwatora i młodzież),
- istotne jest zbudowanie równej i nieformalnej relacji, co można osiągnąć przez wprowadzenie zasady zwracania się po imieniu,
- warto zapewnić możliwość pełnej wypowiedzi, ze szczególnym naciskiem na to, aby odpowiedź na dane pytanie została uzyskana,
- jeśli nie wszyscy biorą udział w dyskusji, można zachęcać bierne osoby, zwracając się do nich bezpośrednio z pytaniem.

Sprawną organizacją i konieczność oszczędnego gospodarowania czasem wymaga, żeby warsztaty projektowe następowały tuż po badaniu fokusowym (po krótkiej przerwie). Krótka relacja i notatki z badania fokusowego mogą zatem od razu posłużyć do pracy projektowej. Raport z badania przyda się także w dalszych fazach (w ramach następnych działań) do sprawdzania, czy koncepcja rozwija się zgodnie z przyjętymi założeniami.

Cele badania:

określenie obecnego sposobu użytkowania interesującej nas przestrzeni,

diagnoza mocnych i słabych stron projektowanej przestrzeni,

określenie potrzeb, funkcji, jakie przestrzeń może pełnić w przyszłości,

rekomendacje, wnioski dla prac projektowych.

Zasady stosowane w trakcie spotkania:

zwracamy się do siebie po imieniu,

jesteśmy wobec siebie uprzejmi,

mówimy pojedynczo,

śmiało mówimy to, co myślimy,

nie ma złych odpowiedzi,

każda opinia ma znaczenie i dużą wartość,

szanujemy siebie nawzajem i różne opinie,

wyciszamy lub wyłączamy telefony.

KROK 5.

Pierwszy warsztat projektowy

Wspólna praca warsztatowa odbywa się w gronie osób uczestniczących w badaniu diagnostycznym, powiększonym o kilka dodatkowych osób (wcześniejsza rekrutacja powinna objąć większą liczbę osób), i trwa co najmniej dwie godziny. Idealnie jest, jeśli następuje zaraz po tym badaniu (po krótkiej przerwie), a pierwszym jej punktem jest relacja przekazująca wnioski z badania potrzeb (patrz: krok czwarty). Jeśli część badawcza jest prowadzona inną metodą, uzyskana dzięki niej analiza i diagnoza stanowią istotne materiały wyjściowe do projektowania, które powinny być zaprezentowane w początkowej fazie warsztatu.

Miejsce pracy warsztatowej:

- Warsztat powinien odbywać się w przestrzeni, której dotyczy projekt, a jeśli jest to niemożliwe – w miejscu znajdującym się w pobliżu (z łatwym dostępem do interesującej nas przestrzeni).
- Ważne jest zapewnienie komfortu pracy (między innymi wystarczającej powierzchni stołów, tablicy do prezentacji, łatwego dostępu do materiałów i wygodnej komunikacji).

Cele pracy warsztatowej:

- Zebranie pomysłów służących tworzeniu koncepcji projektowej wraz z wykorzystaniem wniosków wynikających z analizy i diagnozy.
- Wspólne przedyskutowanie założeń, które stanowią podstawę koncepcji.

Grupa warsztatowa:

- Grupa kilkunastoosobowa, z możliwością podziału na dwie, trzy podgrupy.
- Osoby, które dobrze znają miejsce (obecne są także osoby uczestniczące w fokusowym badaniu potrzeb lub w badaniach przeprowadzonych inną metodą). Ważne jest, aby uczestnicy byli w pracy z własnej woli.
- Co najmniej dwie osoby „z zewnątrz”, doświadczone w prowadzeniu prac projektowych, które poprowadzą podgrupy warsztatowe.
- Osoby prowadzące wcześniej badanie fokusowe (lub badania społeczne inną metodą).

Przebieg pracy warsztatowej:

1. Przedstawienie programu warsztatu.
2. Krótkie przedstawienie się uczestników.
3. Przekazanie relacji z badania fokusowego lub innych prac analityczno-diagnostycznych stanowiących istotny materiał wyjściowy do projektowania.
4. Przedstawienie materiałów do pracy warsztatowej (rysunków, przyborów).
5. Dostosowanie ustawienia stołów i krzeseł do pracy w podgrupach.
6. Grupa dzieli się na podgrupy.
7. Praca odbywa się w dwóch (ewentualnie trzech) niezależnych, kiluosobowych podgrupach, które przygotowują swoje warianty koncepcyjne. Każda podgrupa pracuje na rzutach – makietach 2D w skali 1:20 lub 1:25 – z możliwością nakładania, usuwania, przedstawiania kolejnych elementów, wcześniej

- przygotowanych lub wycinanych na miejscu z kartonu o wyróżniającym się kolorze. Jest to proste, „elastyczne” makietowanie. Wszystkie elementy można swobodnie układać i zmieniać aż do momentu osiągnięcia wspólnej zgody na całościowe rozwiązanie.
8. Uzyskane przez podgrupy warianty są utrwalane przez naklejenie na planszy uzgodnionego układu elementów.
 9. Wszyscy podpisują się na swojej planszy, co oznacza osiągnięcie konsensusu.
 10. Podgrupy prezentują swoje warianty (prekon-

- cepcje) na forum całej grupy – umożliwia to całej grupie poznanie i dyskusowanie pomysłów każdej z podgrup.
11. Każda osoba uczestnicząca może zadać pytania, odbywa się dyskusja (z notowaniem opinii na dużej planszy lub tablicy).
 12. Podsumowanie warsztatu i ustalenie, jak będzie się odbywać rozwój projektu. Przekazanie ewentualnych pomocy (wydawnictwa, linki, kontakty) dotyczących planowania następnych kroków (działań) zmierzających do realizacji tworzonej koncepcji.

Pierwszy warsztat projektowania partycypacyjnego w Bibliotece dla Dzieci i Młodzieży nr 67

KROK 6.

Koncepcja projektowa

Celem tego etapu jest opracowanie koncepcji wstępnej jako harmonijnej, spójnej całości, która łączy najlepsze pomysły z plansz projektowych uzyskanych przez podgrupy w trakcie pierwszego warsztatu. Koncepcja wstępna nie jest już wyklejaną makietą 2D, ale ma formę rysunku wykonanego w skali (z opisami). Są to przede wszystkim rzuty aranżacji zawierające określenie funkcji i form przestrzeni, a także ewentualnie szkicowe wizualizacje.

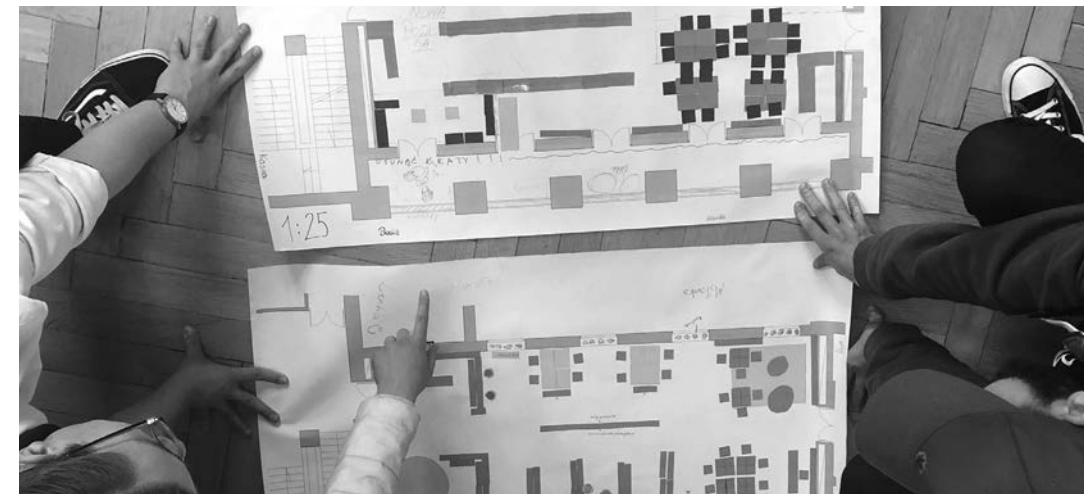
Opracowanie koncepcji wstępnej:

- analiza obserwacji i pomysłów uzyskanych w trakcie badania potrzeb użytkowników oraz pierwszego wspólnego warsztatu (patrz: kroki czwarty i piąty),
- wykonanie rysunkowej i opisowej interpretacji pomysłów (wariantowych prekoncepcji uzyskanych w trakcie pierwszego warsztatu projektowego), spójnie łączącej najlepsze pomysły,
- utworzenie listy sprawdzającej (z wykorzystaniem zarówno wstępnych danych z badania potrzeb, jak i wyników pracy warsztatowej), która w dalszych etapach projektu pozwoli na spełnienie określonych na początku założeń (przede wszystkim zaspokojenie potrzeb użytkowników oraz wzmocnienie architektonicznej jakości przestrzeni).

Na tym etapie można już rozmawiać z osobą zajmującą się lokalnie koordynacją działań i osobami zarządzającymi instytucją na temat realności koncepcji wstępnej.

Rozmowa na temat realności koncepcji wstępnej w XII Czytelni Młodzieżowej

Porównanie dwóch wariantowych rzutów uzyskanych w trakcie pierwszego warsztatu projektowania partycypacyjnego w XII Czytelni Młodzieżowej

Wizualizacja do koncepcji wstępnej zaproponowana po pierwszym warsztacie w XII Czytelni Młodzieżowej

KROK 7.

Drugi warsztat projektowy

Najlepiej, jeśli wspólna praca odbywa się w tym samym miejscu i w podobnym gronie osób, które uczestniczyły w pierwszym warsztacie. Istotna jest także obecność osób, które mogą podjąć decyzję i prowadzić działania zmierzające do realizacji projektu. Ten warsztat trwa także co najmniej dwie godziny. Celem jest sprawdzenie słuszności koncepcji wstępnej oraz jej rozwinięcie. Na tym etapie możliwa będzie korekta koncepcji wstępnej, a także pobudzenie dyskusji na temat jej przyszłej realizacji. Weryfikacja możliwości realizacji pomysłów przyczyni się do poważnego traktowania projektu, w którym nie chodzi o to, aby tylko spotykać się i przeprowadzać proces dla samego procesu, bez wiedzy na temat możliwości realizacji.

Przebieg pracy warsztatowej:

1. Przypomnienie przebiegu i rezultatów badania potrzeb oraz pierwszego warsztatu projektowego.
2. Zaprezentowanie koncepcji wstępnej całej grupie warsztatowej oraz ewentualnie innym osobom zainteresowanym i zaangażowanym.
3. Sprawdzenie odbioru koncepcji wstępnej i dyskusja.
4. Praca nad wybranymi motywami koncepcji i szczegółami (na przykład detalami wnętrza, kolorystyką).

Grupa warsztatowa:

- osoby, które uczestniczyły w pierwszym warsztacie (powinny być one w znacznej większości),
- osoby pracujące w instytucji (w tym osoba koordynująca projekt w ramach instytucji oraz osoba zarządzająca),
- reprezentacja samorządu szkolnego (w wypadku szkół) lub rad młodzieżowych (w wypadku gminy, dzielnicy, miasta),
- osoby w roli obserwatorów (wolontariat, praktyki),
- ewentualnie radni, przedstawiciele administracji samorządowej.

Drugi warsztat projektowania partycypacyjnego w Bibliotece dla Dzieci i Młodzieży nr 67

Praca nad detalami koncepcji w trakcie drugiego warsztatu projektowania partycypacyjnego w XII Czytelni Młodzieżowej

KROK 8.

Korekta koncepcji

Po drugim warsztacie projektowym oraz dzięki dopracowanym tymczasem wynikom badania fokusowego można skorygować koncepcję wstępną. Zostaje ona przekształcona w bardziej dopracowaną koncepcję projektową, co do słuszności której jesteśmy pewni w całym gronie osób zainteresowanych i zaangażowanych.

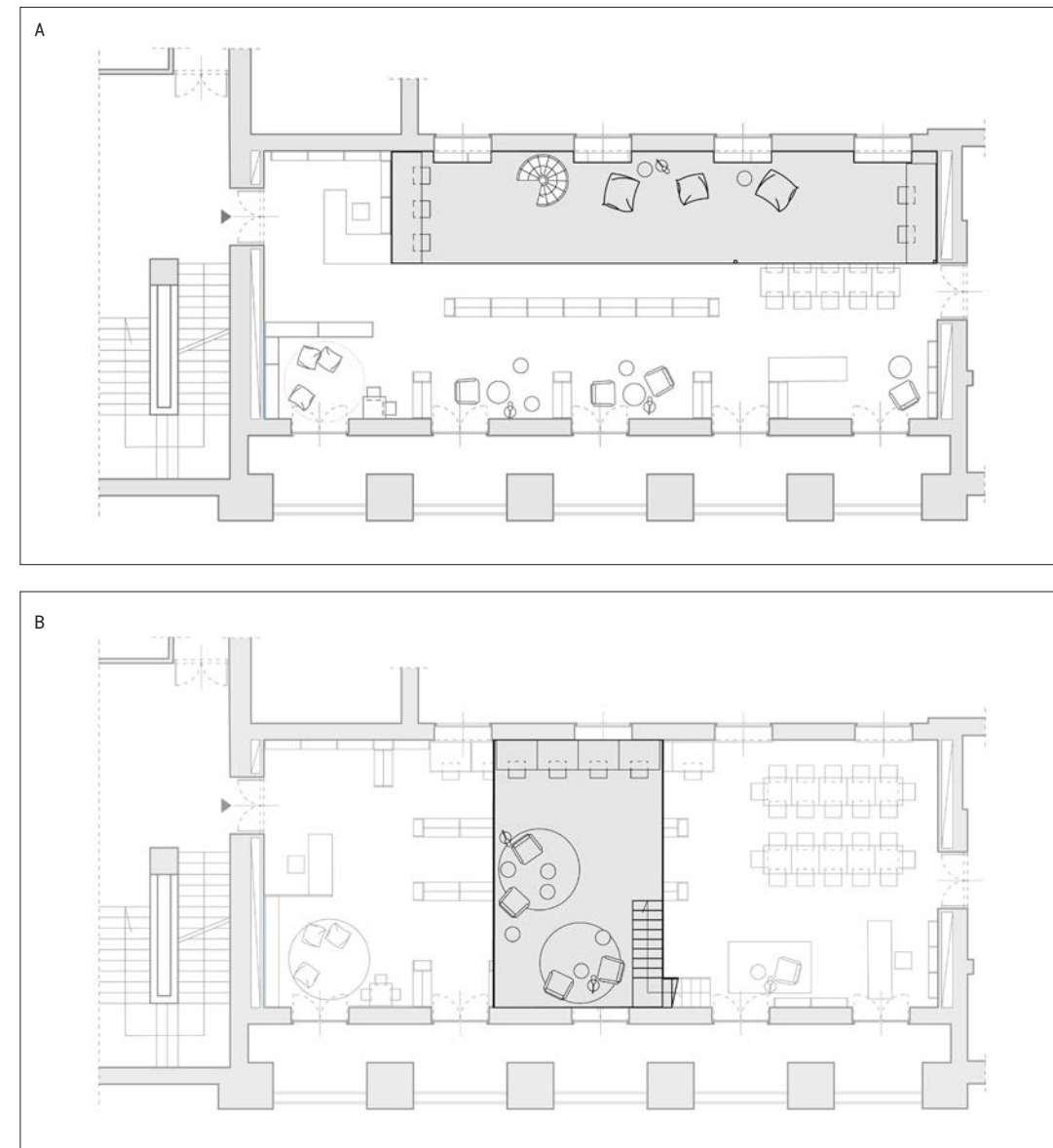
Skonfrontowanie koncepcji wstępnej z analizą, diagnozą i założeniami wypracowanymi w dotychczasowej części procesu (w ramach kolejnych kroków) pozwala uzyskać możliwie największą obiektywizację rezultatów prac projektowych.

Efektywna korekta koncepcji jest możliwa, jeśli osoby opracowujące projekt architektoniczny wnikliwie przeczytają raport z badań fokusowych (lub wnioski i rekomendacje z badań przeprowadzonych innymi metodami), sprawdzą, czy założenia projektowe są realizowane. Zastosowanie w projektowaniu wyników badań stanowi pomoc w zamknięciu koncepcji projektowej i upewnia wszystkich uczestników procesu projektowego, że potrzeby przede wszystkim grupy docelowej (osób użytkujących projektowaną przestrzeń) zostały w koncepcji zaspokojone. Należy pamiętać przede wszystkim o potrzebach osób, które należy otoczyć szczególną troską (osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, dzieci), a także o poszanowaniu innych grup, które korzystają z przestrzeni (na przykład w wypadku miejsc, których młodzież nie jest jedynym użytkownikiem). Koncepcja taka może być zaprezentowana na szerszym forum i posłużyć do pozyskania finansowania. Może również stać się podstawą

dalszych faz projektowania. Założenia koncepcji i przewidywane wstępnie rozwiązania mogą także stanowić podstawę przygotowania programu funkcjonalno-użytkowego służącego sformułowaniu zadania projektowego dla projektu budowlanego, jeśli taki będzie potrzebny (na przykład przy przebudowie). Pamiętajmy także, że wyniki drugiego warsztatu (patrz: krok siódmy) są dla osób zarządzających placówką ważnymi wytycznymi do dalszych prac projektowych (a w wypadku projektów o małym zakresie – nawet realizacyjnych). Istotne jest, aby osoby te czuły się zobowiązane do kontynuacji projektu w kierunku, jaki został dotychczas przyjęty.

Podstawowe założenia projektu mogą być spełniane przez koncepcję dzięki:

- analizie danych uzyskanych od uczestników badania fokusowego (raportu z badań fokusowych lub przeprowadzonych podobną metodą),
- dyskusji nad koncepcją wstępną w trakcie drugiego warsztatu projektowego,
- pracy projektowej w trakcie warsztatu drugiego, dotyczącej aranżacji czy detali.

Porównanie dwóch wariantów koncepcyjnych proponowanej antresoli w XII Czytelni Młodzieżowej (wybrany został wariant B)

KROK 9.

Prezentacja publiczna

Prezentacja na szerszym forum może nastąpić po stwierdzeniu jej przydatności w tym celu przez osoby zajmujące się w ramach prowadzonych działań projektowaniem oraz osoby zarządzające (gospodarzy miejsca). Wszyscy zaangażowani dotąd w projekt mają zatem nadzieję, że proponowane rozwiązanie spotka się z poparciem osób, które zobaczą je po raz pierwszy.

Upublicznienie koncepcji może nastąpić po upewnieniu się, że:

- koncepcja została skorygowana,
- reprezentuje ją grono osób włączonych w partycypacyjny proces projektowy,
- widoczna jest perspektywa realizacji.

Koncepcję można zaprezentować:

- w łatwo dostępnej przestrzeni instytucji, w widocznym miejscu (plansza zawierająca ilustrowaną i opisaną relację z pracy oraz koncepcję),
- na specjalnie zorganizowanym spotkaniu,
- w mediach, między innymi na portalach społecznościowych, w lokalnej gazecie,
- na posiedzeniu rady gminy, dzielnicy lub miasta.

Prezentacja na szerszym forum:

- pozwala poinformować wszystkich zainteresowanych o koncepcji i planowanych działaniach,
- zachęca do zebrania (w ustalonym terminie)

opinii i uwag, co może prowadzić do dalszych niezbędnych korekt i uzyskania ostatecznej akceptacji koncepcji.

Dostępna publicznie informacja o dotychczasowym kształcie projektu może zawierać:

- prezentację stanu istniejącego (opis, zdjęcia, rysunki stanu obecnego – wyjściowego),
- analizę i ocenę stanu istniejącego (jako wyciąg z raportu z badania fokusowego lub badań przeprowadzonych innymi metodami),
- opis procesu (między innymi krótki opis pracy warsztatowej, ze szczególnym uwzględnieniem udziału młodzieży),
- rekomendacje dotyczące dalszych działań (na przykład z podziałem na etapy, ze wstępnym harmonogramem dalszych prac zmierzających do realizacji projektu).

Prezentacja koncepcji w XII Czytelni Młodzieżowej

Zainicjowanie realizacji

KROK 10.

Skupienie wysiłków osób zarządzających instytucją (gospodarzy miejsca) na realizacji projektu to zbliżenie się do fazy wykonawczej, kiedy będzie można doświadczyć fizycznych rezultatów partycypacyjnego projektowania.

Czasem można łatwo przeprowadzić niewielkie zmiany, ale w wielu wypadkach koncepcja stanowi jedynie podstawę przygotowywania inwestycji i dalszego projektowania (aż do projektu wykonawczego). Niekiedy może być wymagany projekt budowlany, który służy wydaniu pozwolenia na budowę, lub dokumentacja dołączona do zgłoszenia robót budowlanych.

Inwestycja może być skomplikowana, kosztowna, rozłożona w długim czasie, ale projekt o dobrze ugruntowanej koncepcji zwykle bezpiecznie się już rozwija – ku zadowoleniu inwestora oraz wszystkich, których dotyczy. Jeśli nie udaje się szybko przeprowadzić całościowej realizacji, można rozważyć posuwanie się do przodu nawet małymi krokami. Na początku może to polegać na wybraniu inicjującego widoczne zmiany fragmentu projektu, co do którego – w zakresie jego statusu formalnego i skuteczności – mamy pewność i dla którego uda się zapewnić nawet niewielkie finansowanie. Zauważalnym rezultatem pracy może być realizacja zmian w niewielkiej skali (zapoczątkowanie procesu), wykonanie prototypu (na przykład elementu wyposażenia lub makiety przestrzeni w skali 1:1), świadomy zakup elementów wyposażenia, przy czym udział młodych uczestników może także dotyczyć przynajmniej części tego etapu.

„Mała realizacja” (inicjująca zmiany w realnej przestrzeni):

- będzie dowodem sprawczości osób, które zajmowały się projektem, przy czym istotne są uczestnictwo młodzieży i pomoc (przynajmniej doradztwo) ze strony osób pracujących nad projektem architektonicznym,
- może stanowić interesującą fazę eksperymentalną (w tej fazie warto nastawić się nadal na możliwość zmian, korekt ulepszających koncepcję),
- daje szansę na udowodnienie, że osoby realizujące niewielkie zmiany również są w stanie wziąć udział w przedsięwzięciach na większą skalę, co jest ważne na etapie poszukiwania środków na prace nad większym zakresem realizacji,
- wspomaga zawiązywanie się silnego zespołu, społeczności skupionej wokół wspólnego celu (wymaga to zaufania i bliskiej współpracy osób zaangażowanych w postęp prac).

Dobrym sposobem na pilotowanie dalszych etapów jest posługiwanie się listą sprawdzającą, która w każdym momencie umożliwi właściwe postępowanie krok po kroku. Może ona służyć także jako istotny wkład do programu funkcjonalno-użytkowego, jeśli jest on wymagany dla danej inwestycji.

Dalsze kroki

Kolejne etapy to zapewne nieznana jeszcze dokładnie faza rozwoju projektu. Będzie ona wymagać stałej troski o przyszły rezultat zgodny z pod-

stawowymi założeniami koncepcji. W pewnych momentach rozwoju (w fazie projektowania i w fazie całego cyklu życiowego zagospodarowywanej przestrzeni, którą się zajmujemy) praktyczna będzie ewaluacja – ocenianie (podsumowywanie) każdego wcześniejszego kroku, który ma sprzyjać efektywności każdego następnego kroku. Dalsze postępowanie „krok po kroku” może okazywać się metodą skuteczną ze względu na zmieniające się technologie (na przykład związane z efektywnością energetyczną, systemami informatycznymi, warunkami ekonomicznymi, ale także poglądami estetycznymi). Może się również okazać, że po zakończeniu prac realizacyj-

nych przewidzianych w projekcie pewne miejsca w projektowanej przestrzeni trzeba będzie znowu zmieniać.

Ewaluacja:

- wiąże się z podsumowaniem i oceną dotychczasowych działań,
- może skłaniać do dalszych korekt, aktualizacji, uszczegółowień projektu – tak aby wszystkie środki przeznaczone na realizację były wydatkowane jak najefektywniej bez utraty podstawowych założeń i wartości niesionych przez wspólnie wypracowaną koncepcję.

Wspólne malowanie muralu w Młodzieżowym Domu Kultury im. Władysława Broniewskiego

Pilotażowe działania w ramach projektu „Partycypacyjne projektowanie przestrzeni w instytucjach edukacji i kultury m.st. Warszawy”

Wiosną 2019 roku w sześciu instytucjach edukacji i kultury m.st. Warszawy przeprowadzono pilotażowe działania zmierzające do uzyskania koncepcji projektowych dla wybranych w nich przestrzeni. W rezultacie udało się zapoczątkować zmiany dotyczące aranżacji wnętrz, ale także otworzyć perspektywy transformacji o większej skali. Działania udowodniły możliwość widocznej poprawy jakości wybranych przestrzeni dzięki procesowi przeprowadzonemu partycypacyjnie – nakierowanemu na poznanie i zaspokojenie potrzeb młodzieży i innych osób związanych z tymi instytucjami.

Rolę liderów i tutorów wzięli na siebie projektantki i projektanci – niewiele różniący się wiekiem od młodych ludzi, z którymi pracowali. Część pracy projektowej odbywała się w ramach przedmiotu projektowanie partycypacyjne na Wydziale Architektury Wnętrz Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Do zespołu dołączyła grupa z Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego w ramach ścieżki socjournanistyka i przedmiotu partycypacyjne projektowanie przestrzeni publicznych.

Włączenie przede wszystkim młodzieży, a także innych osób zainteresowanych oraz osób zaangażowanych w funkcjonowanie instytucji, zarówno do pogłębionego analizowania przestrzeni (badania fokusowe), jak i do wspólnego projektowania okazało się dla wszystkich ciekawe, kształcące, praktyczne, obiecujące, dające satysfakcję i poczucie sensu. Taka metoda okazuje się bardziej skuteczna niż same konsultacje społeczne gotowych rozwiązań lub projektowanie oparte zaledwie na subiektywnie przygotowanej liście potrzeb.

Przykładowe tematy do podjęcia w ramach projektowania partycypacyjnego:

W szkołach:

wielofunkcyjna klasa szkolna w powiązaniu z holem, stołówką, biblioteką, świetlicą, przestrzeń na zewnątrz budynku (ogród, klasa plenerowa, patio, miejsce rekreacji). Praca nad projektem (na przykład częściowo w ramach godzin lekcyjnych) może być związana z realizacją wybranych elementów podstawy programowej, a także z pomysłami na transformację przestrzeni szkolnych w powiązaniu z innym projektem lub programem (na przykład programami edukacji architektonicznej „Archi-przygody” i „Kształtowanie przestrzeni”).

W bibliotekach publicznych dla dzieci i młodzieży lub młodzieży i dorosłych:

przestrzeń użytkowana głównie przez młodzież w powiązaniu z przestrzenią sąsiednią (strefami dla dorosłych i dla dzieci, strefą wejścia, ogrodem – na przykład jako letnią czytelnia). Praca nad projektem może stanowić element lokalnej (dzielnicowej) strategii transformacji bibliotek.

W młodzieżowych domach kultury:

sala wielofunkcyjna, przestrzeń komunikacji, miejsca na zewnątrz (strefa wejścia, ogród, przestrzeń rekreacyjna).

Część II

Przykłady projektów pilotażowych

Patio w Technikum Ogrodniczym w Zespole Szkół nr 39 im. prof. Edmunda Jankowskiego

Patio w budynku szkoły o profilu ogrodniczym, zrealizowanym w latach siedemdziesiątych XX wieku, służy przede wszystkim rekreacji, ale prowadzone są tu także zajęcia, odbywają się uroczystości szkolne. Uczennice i uczniowie doceniają zielony charakter tego miejsca, ale zauważają także potrzebę ożywienia go, wykorzystania jego potencjału tak, aby lepiej służyło społeczności szkolnej. Fragmenty wypowiedzi uczniów wynotowane z nagrania przebiegu badania fokusowego zamieszczamy w dalszej części

poradnika (s. 36–39). Patio – obecnie odbierane jako raczej słabo wykorzystane i smutne – mogłoby zmienić się w bardziej optymistyczne założenie. Może stać się wielofunkcyjnym miejscem odpoczynku, aktywności na świeżym powietrzu. Ciekawą rolą patio jest kojarzenie rekreacji z edukacją. Uczennice i uczniowie wykazują chęć uprawy wybranych roślin, na przykład w donicach, skrzyniach. Mogliby różnie aranżować przestrzeń, między innymi przedstawiać modułowe elementy w zależności od potrzeb, nasłonecznienia.

W trakcie pierwszego warsztatu projektowego dwie podgrupy przygotowały swoje warianty zmian w zagospodarowaniu patio. Uszanowane zostały drzewa i krzewy, zgodnie postulowana była wymiana nawierzchni.

Głównym założeniem koncepcji projektowej jest podział przestrzeni na strefy funkcjonalne: strefę z mobilnymi modułami (składającymi się z siedziska, skrzynki do uprawy roślin, stolika), strefę ław w kontakcie z istniejącą zielenią oraz mebli

ogrodowych (stoliki i krzesła służące na przykład graniu w gry planszowe, rozmowie, nauce). Zaproponowane utworzenie kilkuosobowych skupisk miejsc do siedzenia, w różnych układach, w powiązaniu z zielenią byłoby odpowiedzią na obecny brak kompozycji przestrzennej, która sprzyjałaby integracji małych grup.

Młodzi ludzie już wcześniej wykazywali aktywność dotyczącą stworzenia w szkole miejsc, które służyłyby nieformalnym sytuacjom, takim

Wspólna praca studentek i studentów oraz młodzieży szkolnej nad wariantowymi koncepcjami dotyczącymi wykorzystania potencjału patio

STAN ISTNIEJĄCY

- 1 Szara nawierzchnia z dominującymi płytami betonowymi
- 2 Zielen o charakterze parkowym (głównie drzewa, krzewy)
- 3 Ławy (sezonowe)
- 4 Karmnik dla ptaków

FRAGMENT PATIO – STAN ISTNIEJĄCY

- nawierzchnia z płyt betonowych do wymiany
- niewykorzystana przestrzeń do zagospodarowania
- konieczność regulacji, uzupełnień, zmiany charakteru kompozycji przyrodniczej

KONCEPCJA PROJEKTOWA

- 1 Jasna nawierzchnia wodoprzepuszczalna
- 2 Zielen o większym stopniu bioróżnorodności
- 3 Siedziska dla grup kilkuosobowych (stałe i sezonowe)
- 4 Karmnik dla ptaków
- 5 Moduły mobilne
- 6 Stoliki i krzesła ogrodowe (rozmowy, gry, nauka)

TEN SAM WIDOK – PROPOZYCJE ZMIAN

- nowa, jasna nawierzchnia wodoprzepuszczalna
- przestrzeń wykorzystana jako atrakcyjna strefa rozmów, gier, nauki
- nowa kompozycja krajobrazowa, o bardziej optymistycznym charakterze, sprzyjająca ptakom, owadom zapylającym
- możliwość postawienia parasoli lub zainstalowania markiz

Koncepcja:

Zuzanna Spaltabaka
Joanna Waszkiewicz
Paulina Winek
Marta Zimińska

jak spotkania, rozmowy, odpoczynek między lekcjami. Urządzili już nawet swój zakątek we wnętrzu byłej stołówki, wykorzystując palety, skrzynki ogrodnicze czy graffiti. W wypadku patio byłaby szansa na zastosowanie również rozwiązań mobilnych, być może nieco droższych, nowatorskich, w nieco innej stylistyce.

W trakcie drugiego warsztatu projektowego postulowano, aby elementem projektu realizowanym jako zapoczątkowanie procesu zmian, w ramach przyznanego przez m.st. Warszawa grantu, były meble ogrodowe. Zaspokoją one tylko częściowo potrzeby wyrażone w czasie wspólnej pracy. Mimo że zmiana zagospodarowania pa-

tio nie jest określana przez dyrekcję szkoły jako pierwszoplanowa (w porównaniu z innymi palącymi problemami), mogłaby zapoczątkować wiele zmian. Uzyskana koncepcja może służyć jako ciekawy materiał wyjściowy dla całościowego projektu. Powinien on przede wszystkim objąć wymianę nawierzchni na trwałą, a jednocześnie

wodoprzepuszczalną, proekologiczną, bezpieczną (z umożliwieniem dostępności dla osób niepełnosprawnych), z zachowaniem modularnej siatki kompozycyjnej związanej z architekturą budynku. Postulowane jest uporządkowanie klombów, wzmocnienie różnorodności biologicznej z doborem roślin dla różnych pór roku i mikroklimatów.

Fragment przykładowego badania potrzeb – badanie fokusowe

Raport z badania fokusowego:

Bartosz Adamczyk
Kazimierz Czartoryski
Alicja Popławska
Antonina Wolska

Opis badania fokusowego na s. 16-17 (krok czwarty)

Przeprowadzenie badania fokusowego bazowało na wcześniej przygotowanym, dostosowanym do specyfiki miejsca scenariuszu. Przewidziany czas spotkania to 120 minut, stąd zachowując pewien margines czasowy, scenariusz został rozpisany na 100 minut. Zawierał zestaw pytań ogólnych i szczegółowych oraz wskazówki dla osób pełniących funkcję moderatorów.

Badanie rozpoczęło się od pytań odnoszących się do obecnego stanu patio, pełnionych przez nie funkcji i postrzegania przez uczennice i uczniów, a zakończyło się wypracowaniem nowych funkcji i oczekiwań co do zmian. Aby dowiedzieć się jak najwięcej o oczekiwaniach osób korzystających z patio, użyto zdjęć – inspiracji, co pobudziło wyobraźnię uczestniczek i uczestników w zakresie pożądanej estetyki i rozwiązań architektonicznych, a także nowych funkcji.

Dyskusja dotycząca inspiracji obejmowała następujące kategorie:

- podział przestrzeni (strefy),
- zieleni,
- dodatkowe funkcje,
- zadaszenie,
- aktywności,
- przestrzeń do relaksu i rekreacji.

Zgodnie z tymi kategoriami uczennice i uczniowie indywidualnie opisywali wymarzoną wizję szkolnego patio. Wyrazili również chęć współorganizowania tego, co w patio mogłoby zaistnieć.

Fragment raportu z badania fokusowego

Postrzeganie przestrzeni przez użytkowników i użytkowników.

Przestrzeń szkolnego patio jest postrzegana jako miejsce nieatrakcyjne. Uczennice i uczniowie pierwsze skojarzenia z miejscem określali jako szare i nudne:

Nic się tam nie dzieje. Jest stare.

Ogólny stosunek badanych do patio można określić jako negatywny lub – w niektórych wypadkach – obojętny.

Można powiedzieć, że jest, bo jest.

Podstawowe aspekty przestrzeni, na które wskazywali rozmówcy zapytani o patio, to zniszczona nawierzchnia, zdezelowane ławki, zaniedbana roślinność.

Słabo jest zagospodarowane, są stare rośliny, wszystko się sypie.

W trakcie rozmowy zwrócono również uwagę na dominującą w tej przestrzeni betonową nawierzchnię. Co do problemu roślin, rozmówcy stwierdzili, że krzewy są za wysokie i nic zza nich nie widać. Zwrócili również uwagę na monotony charakter zieleni, która występuje tylko w formie iglastych krzewów.

Nie ma w ogóle żadnych kwiatów, same są zielone rzeczy, tylko iglaste...

Obraz patio w oczach rozmówców został podsumowany słowami:

Patio jest zaniedbane, zniszczone, szare, prostokątne i generalnie nie mamy ochoty tam spędzać czasu... Aż się nie chce tam iść.

Obecne funkcje:

Na patio wychodzi się zazwyczaj od strony holu, jednego z głównych ciągów komunikacyjnych szkoły. Podstawową funkcją patio, którą wymieniali badani, jest funkcja wypoczynkowa. Na patio wychodzi się przede wszystkim po to, żeby:

wyjść, pogadać, zjeść kanapkę, odpocząć pomiędzy lekcjami.

Poza tą podstawową funkcją na patio sporadycznie odbywają się zajęcia lekcyjne w formie praktyk, w trakcie których uczennice i uczniowie dbają o zieleń w tej przestrzeni. Patio służy też do organizacji jednorazowych wydarzeń typu: pikniki, grill, święta szkoły. Mimo że przestrzeń ta ma duży potencjał, na przykład ze względu na swoją wielkość, użytkownicy jej nie wykorzystują. Badani wspomnieli również o graniu w piłkę lub bule na patio, lecz podkreślili, że nie jest to powszechna praktyka, a raczej coś, co wydarzyło się kilka razy. Kolejną z dodatkowych i sporadycznych funkcji jest funkcja komunikacyjna. Użytkownicy przechodzą przez patio na drugą stronę szkoły, ale tylko w wyjątkowych sytuacjach, takich jak egzaminy czy udawanie się na zajęcia praktyczne. Badani podkreślili, że wszystkie z tych funkcji występują, lecz z niezbyt dużą częstotliwością. Szkolne patio nie jest uczęszczanym miejscem.

Tłoku tam nigdy chyba nie widziałam. To nie ma większego zastosowania, no właściwie nikt tam nie siedzi. No czasami jest tam ze 20 osób, no ale nie więcej.

Powody braku dużego zainteresowania spędzaniem czasu na szkolnym patio zostały jasno określone przez badanych. Rozmówcy powiedzieli, że uczennice i uczniowie na przerwach chcą odpocząć i posiedzieć na wygodnych meblach. Powody braku zainteresowania patio, na jakie wskazywano, to brak miejsc do siedzenia.

Ludzie wolą to, co jest wygodne, a nie jakieś dziurawe ławki...

Z informacji uzyskanych od rozmówczyń i rozmówców wynika, że na patio w trakcie przerw maksymalnie przebywa tyle osób, ile jest miejsc siedzących. Użytkownicy korzystają tylko z części patio, w której znajdują się ławki, reszta przestrzeni jest niewykorzystywana. Grupa fokusowa podsumowała rozmowę na temat funkcji następująco:

Miejsce to nie pełni dużej ilości funkcji, ale ważne jest to, że: jest to ciąg komunikacyjny, szczególnie gdy jest ciepło lub są egzaminy, że więcej ludzi się pojawiło na patio, gdy pojawiły się tam ławy i stoły, i że od czasu do czasu uczniowie i uczennice tam siedzą, rozmawiają i odpoczywają, ale że raczej nie za dużo osób korzysta z tego patio...

Mocne strony:

Część spotkania fokusowego poświęcona omówieniu zalet i dobrych stron przestrzeni szkolnego patio okazała się trudna dla rozmówców. Zdecydowanym atutem miejsca, mocno podkreślanym przez uczennice i uczniów, jest sam charakter tego miejsca, mianowicie to, że istnienie w szkole patio jest czymś wyjątkowym. Badani bardzo doceniają możliwość wyjścia na świeże powietrze i spędzenia przerwy na słońcu.

Ale też fajnie, że w ogóle jest patio, bo w niektórych szkołach nie mają.

W trakcie spotkania fokusowego zwrócono uwagę na zaletę patio jako miejsca, które sprzyja integracji międzyklasowej. Kolejnymi zaletami przestrzeni wymienionymi w rozmowach są ławki, karmnik dla ptaków, zieleń. Podczas badania nie udało się podkreślić i wydobyć innych zalet przestrzeni szkolnego patio.

Słabe strony:

Uczennice i uczniowie w trakcie badania wymieniali sporo wad przestrzeni patio, narzekali na zaniedbaną przestrzeń. Dlatego w trakcie części spotkania poświęconej słabym stronom moderatorzy pytali właśnie o słabe punkty przestrzeni i propozycje zmian. W ten sposób uzyskano informację, że w pierwszej kolejności powinna ulec zmianie nawierzchnia, ponadto zmian wymagają ławki i zieleń. W kwestii ławek padło zdanie, że powinny być takie, żeby się nie rozwały oraz miały większy sens troszkę. Poruszona została także kwestia usytuowania ławek.

Żeby można było posiedzieć, założmy jak jest grupa przyjaciół, sześć osób, to trójka musi siedzieć tutaj, a trójka gdzieś dalej i ciężko tak z sobą porozmawiać.

Okazało się, że obecne ustawienie ławek jest, zdaniem użytkowników i użytkowników, niekorzystne, nie tylko ze względu na stan techniczny, ale także zagospodarowanie przestrzeni.

Ale też, gdyby te ławki były tak bardziej skupione, to mogłoby to wpływać na jakąś integrację bardziej międzyklasową. Żeby były bliżej siebie.

Stan zieleni na patio to kolejna kwestia uznana za słabą stronę.

No i ta zieleń, żeby nie była taka jak jest, tylko żeby była zielona, bo nie jest zielona w żadnym stopniu, po prostu jest tak, że

prawie podchodzi pod czarny kolor. Założenie chyba było po prostu takie, żeby ona była całoroczna, bo tam są te iglaki – jeśli chodzi o zieleń – to, że drzewo jest po prostu za wysokie, jak teraz patrzyłam, to się bardzo rozrosło.

Na zakończenie moderator następująco podsumował słabe strony przestrzeni patio:

Nie możecie z niego korzystać tak, jak byście chcieli, głównie z powodu nawierzchni, która jest totalnie zdewastowana w tym momencie. Ławki, które nie pozwalają wam siedzieć w grupach, i zieleń, która [...] mogłaby być zaprojektowana zupełnie inaczej, żeby była bardziej funkcjonalna. Przede wszystkim drzewa są za wysokie [...], zieleń mogłaby być bardziej zadbane.

Potrzeby i nowe funkcje:

W kolejnej części dyskusji został poruszony temat tego, jakie aktywności uczniowie najbardziej kojarzą z patio. Pierwsza wypłynęła potrzeba czystości i uporządkowania przestrzeni.

Na pewno przydałyby się śmietniki, żeby nie rzucać papierków prosto na ziemię, bo też się tak zdarzało.

Kolejnym wymienionym aspektem była silna potrzeba posiadania przestrzeni do rekreacji.

Stół do bilardu na przykład albo piłkarzyki, minigolf. Sporo jest miejsca do zagospodarowania, ale tak w jednej części tego. Bule. Kamienne stoły do ping ponga czy coś.

Następnie uczennice i uczniowie, po wymienieniu różnych aktywności, zauważyli, że niezbędna jest strefa do odpoczynku, na którą mogłyby się składać:

Leżaki. Gry planszowe, coś takiego. Uważam, że byłoby fajnie, gdyby były stoliki małe na coś takiego, jak jest ławka, to żeby był stolik przy tym, żeby można było sobie w karty zagrać czy w coś takiego. Są takie stoły od razu z chłńczykiem czy z warcabanami. Z takimi planszami namalowanymi już permanentnie, to by było całkiem fajne.

W części poświęconej inspiracjom każdy z uczestników został zapytany o ulubiony obraz i poproszony o szczegółową argumentację swojego wyboru. W ten sposób wybrzmiały informacje o najważniejszych potrzebach poszczególnych uczestników.

Co do tego [obraz z żaglem zacierającym] to mi się podoba, jak wygląda nawierzchnia, jest taka jasna. Dobrze wygląda ten daszek. Myślę, że gdybyśmy mieli taki kącik, to szkoła mogłaby się nim reklamować, byłoby się czym pochwalić, bardziej by osoby ścierało. Co do tego, podoba mi się jeszcze ten, ale on z tego względu, że ma taką ładną podłogę [obraz z cieniem i liniami padającymi na podłogę].

Z pierwszej wypowiedzi ponownie wynika potrzeba zmiany nawierzchni i zwiększenie reprezentacyjności przestrzeni, jaką jest patio. Uczennica mówi o tym, że ta przestrzeń po modernizacji mogłaby być wizytówką szkoły.

Ja jestem najbardziej za tym, bo łączy funkcjonalność i jest po prostu najlepiej rozplanowany. To łączy jedno to siedzenie, może tę jedną doniczkę zamieniłoby się na stół do ping ponga i powinno być okej.

W tej wypowiedzi ujawnia się potrzeba strefowania przestrzeni i posiadania strefy rekreacyjnej.

Mi się podoba też to z tymi donicami dużymi [obraz z siedzeniem na kocu], bo to

dzieli teren na takie zakątki, gdzie można sobie usiąść, bo tam nie można sobie usiąść na ławce, ale można wziąć koc, mogłaby to być trawa, na trawie można by usiąść sobie w takim małym kąciku, żeby dwie, trzy osoby mogły sobie usiąść na przykład lekcje zrobić. Z drugiej strony są donice, a po donicach nie chodzimy raczej, więc roślinność jest wyżej, więc raczej nie będzie to niszczone, mogłoby to być zrobione też tak, że rośliny byłyby użytkowe, na przykład słodkie, na przykład byłyby to truskawki.

Uczennica mówi o tym, że strefa do odpoczynku nie musi oznaczać jedynie ławek, może to być także trawa, na której można usiąść na kocu, a dodatkowo proponuje, żeby uczniowie mogli aktywnie wziąć udział w tworzeniu nowego patio, na przykład sadząc rośliny jadalne.

Tak mi przyszło teraz na myśl, bo u nas w szkole organizowane są warsztaty dla ludzi z zewnątrz, starszych albo dzieci, i często właśnie przychodzą i robią to w szklarniach, a wracając do funkcjonalności roślin, to byłoby to fajne dla takich osób właśnie, które przychodzą do nas na takie warsztaty. Nasze patio pozwala na dużo większe powierzchnie ziemi, a kiedy zalejemy betonem albo postawimy takie płyty, no to tego się już raczej nie odzyska, takiej żywotności ziemi, dlatego trzeba korzystać z tego, co mamy, jak się da najbardziej.

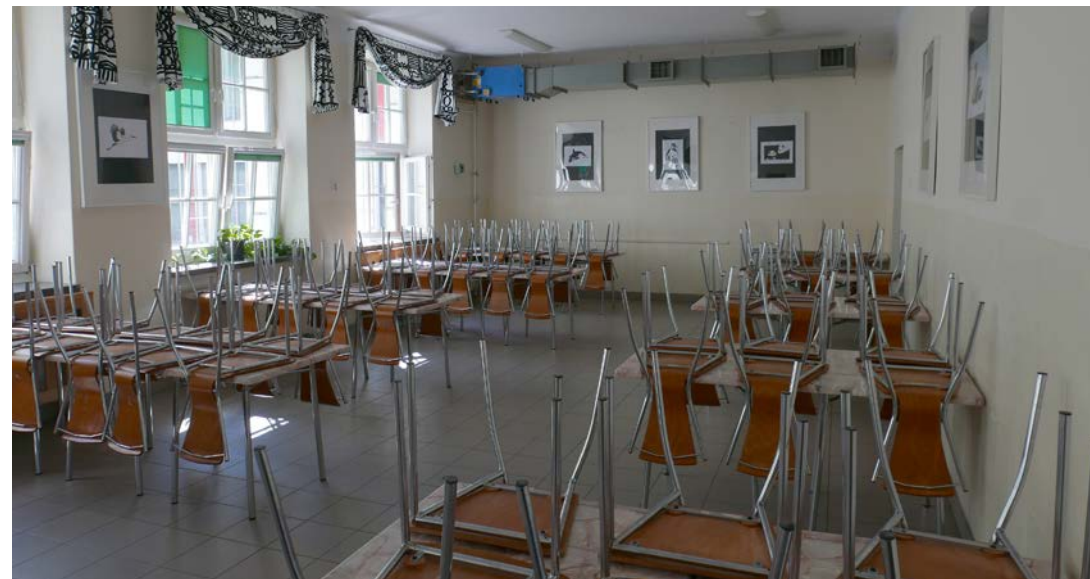
W ostatniej wypowiedzi uczestniczka zaznacza, że patio ma duży potencjał, a w trakcie modernizacji należy ten potencjał wydobyć i możliwie najlepiej wykorzystać.

Stołówka w Szkole Podstawowej nr 94 im. I Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego

Stołówka jest zlokalizowana na parterze budynku szkolnego z lat trzydziestych XX wieku. Wydaje się tutaj sześćset obiadów dziennie w trybie zmianowym, w ciągu kilku godzin (podczas jednej zmiany ze stołówki korzysta siedemdziesiąt osób). Z punktu widzenia liczby uczennic i uczniów szkoły pomieszczenia części gastronomicznej są przede wszystkim zbyt ciasne.

Spora część społeczności szkolnej nie korzysta ze stołówki (również z powodu wielu problemów związanych z jej użytkowaniem i negatywnymi odczuciami). Z przeprowadzonej analizy, ale tak-

że z codziennych obserwacji wynika, że panuje tu tłok w korytarzu przy wejściu do stołówki i w kolejce do odbioru posiłków. Niekomfortowe jest spożywanie posiłków przy niedostosowanych stołach, w pośpiechu, wśród nieprzyjemnych wrażeń zapachowych (również z powodu braku funkcjonującej wentylacji). Dotkliwy jest hałas, potęgowany przez to, że meble mają metalowe nogi i są przesuwane po ceramicznej posadzce, a ściany i inne powierzchnie dodatkowo wzmagają nakładanie się agresywnych dźwięków. W stołówce jest ograniczona komunikacja, co utrudnia przenoszenie potraw. Miejsce dla nauczycieli

Stołówka
– stan istniejący

sprawia wrażenie stolików służbowych. Poprawa funkcjonowania i jakości przestrzeni stołówki jest jedną z palących potrzeb. Szkoła została niedawno rozbudowana, ale bez zwrócenia uwagi na ten problem.

Z przeprowadzonego z uczennicami i uczniami badania fokusowego wynika także, że konieczne jest zapewnienie przestrzeni, w której mogliby odpocząć, wyciszyć się, odrobić lekcje lub zjeść kanapkę (co jest szczególnie ważne w wypadku osób niekorzystających ze stołówki).

Wariantowe propozycje uzyskane w trakcie pierwszego warsztatu projektowego przewidywały uzupełnienie funkcji stołówki o te dodatkowe aspekty (różne siedziska, kącie relaksu dostępny od strony stołówki oraz z korytarza). Podczas drugiego warsztatu projektowego stwierdzono jednak, że głównym sposobem na poprawę jakości i standardu wnętrza może być po prostu powiększenie stołówki o sąsiadujące pomieszcze-

nie (pełniące obecnie funkcję równie ciasnej sali lekcyjnej). Wymagałoby to odpowiedniego rozwiązania budowlanego – usunięcia ściany dzielącej pomieszczenia lub jej większej części oraz przeniesienia funkcji tej zbyt małej sali lekcyjnej do innego dostępnego wnętrza. Jednocześnie zaproponowano zaspokojenie potrzeby postulowanego dodatkowego miejsca relaksu w ramach całościowego projektu zmian – wygospodarowania innego większego pomieszczenia, w którym młodzież poczułaby się „u siebie”. Takiej funkcji nie spełni stołówka czy świetlica. Dyskutowany był również problem konieczności stałej obecności w nim kogoś z grona nauczycielskiego.

Zapoczątkowaniem zmian w ramach koncepcji uzyskanej w trakcie wspólnej pracy warsztatowej jest zakup części ław i stołów do stołówki, co ma pokazać, jak można wymienić niepraktyczne meble na takie, które będą służyć lepiej w istniejącej przestrzeni, ale mogą się także przydać, gdy problem stołówki zostanie rozwiązany bardziej

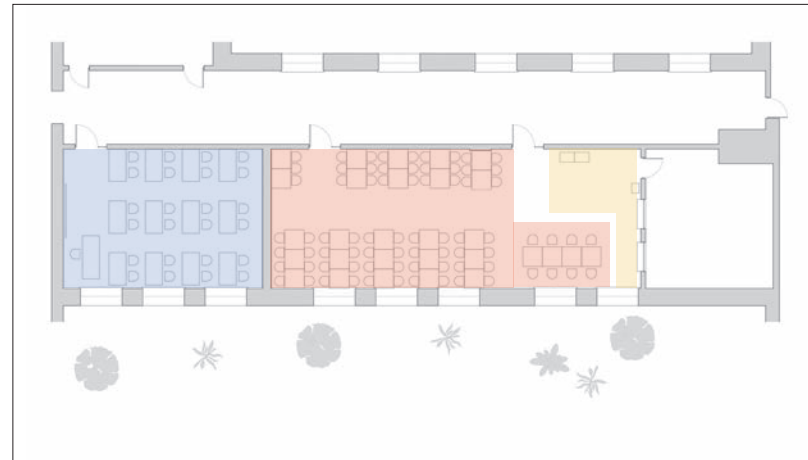
Wspólna praca
studentek
i studentów
oraz młodzieży
szkolnej nad
wariantowymi
koncepcjami
dotyczącymi zmian
aranżacji stołówki

STAN ISTNIEJĄCY

Strefa kupowania
i wydawania
posiłków

Przestrzeń
spożywania
posiłków

Mała sala
lekcyjna

SALA STOŁÓWKI W STANIE ISTNIEJĄCYM

- wnętrze zbyt ciasne dla dużych grup
- hałas potęgowany przez przesuwanie metalowych mebli
- liczba krzeseł niedopasowana do liczby stołów
- konieczność poprawy wentylacji
- konieczność zmiany estetyki

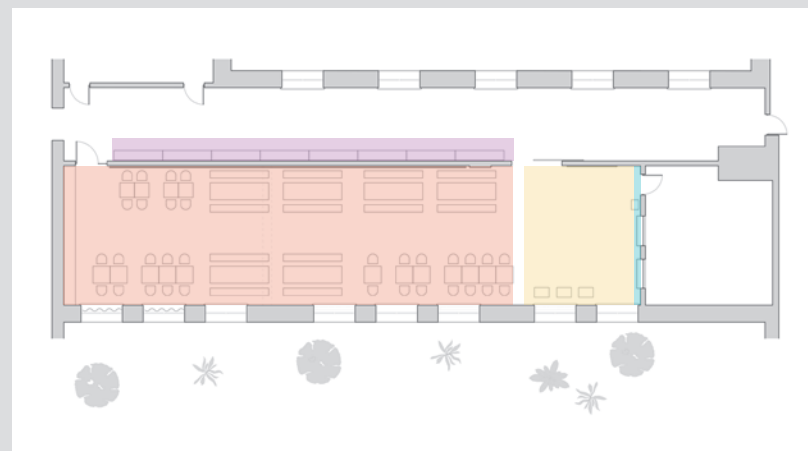
KONCEPCJA PROJEKTOWA

Strefa kupowania
i wydawania
posiłków

Powiększona
przestrzeń
spożywania
posiłków

Ławy i szafki
na korytarzu

Mural

TEN SAM WIDOK - PROPOZYCJE ZMIAN

- powiększenie sali o przestrzeń sąsiadującą
- wymiana mebli (zastosowanie różnych typów wygodnych siedzisk)
- poprawa warunków akustycznych
- zmiana kolorystyki, oświetlenia
- wprowadzenie dobrej wentylacji

Koncepcja:

Zuzanna Spaltabaka
Joanna Waszkiewicz
Paulina Winek
Marta Zimińska

całościowo. Zmiana ustawienia stołów i krzeseł w stołówce (wraz z całkowitą wymianą mebli – przede wszystkim na ławy i stoły) zapewniłaby miejsce spożywania posiłków przez osiemdziesiąt osób w ciągu jednej zmiany obiadowej. Powiększenie przestrzeni i poprawa aranżacji mogą usprawnić wydawanie posiłków, zmniejszając ścisk i zamieszanie, a nauczyciele być może zin-

tegrują się bardziej z uczniami. Uzyskana w rezultacie warsztatów koncepcja przewiduje zastosowanie materiałów dźwiękochłonnych, które zminimalizują hałas, oraz wymianę oświetlenia na ładniejsze, bardziej przyjazne. Dodatkowo zaproponowano ustawienie mebli w korytarzu – ław z wbudowanymi pojemnikami (uzupełniającymi szafki uczniowskie ustawione w korytarzach).

Aranżacja sali wielofunkcyjnej w Bibliotece dla Dzieci i Młodzieży nr 67

Biblioteka mieści się na piętrze budynku Szkoły Podstawowej nr 375 w Warszawie, zrealizowanego w latach siedemdziesiątych XX wieku. Oprócz pełnienia typowych funkcji związanych z czytelnictwem jest przestrzenią zajęć prowadzonych z różnymi grupami dzieci i młodzieży.

Z przeprowadzonego badania fokusowego wynika, że mimo widocznej troski o racjonalne wykorzystanie i estetykę biblioteka wydaje się zbyt mało atrakcyjna, co w dużej mierze wiąże się z charakterem istniejącej architektury budynku. Potencjał do wykorzystania jest jednak duży i związany właśnie z bezpośrednim sąsiedztwem szkoły. Młodzi ludzie mogą traktować bibliotekę

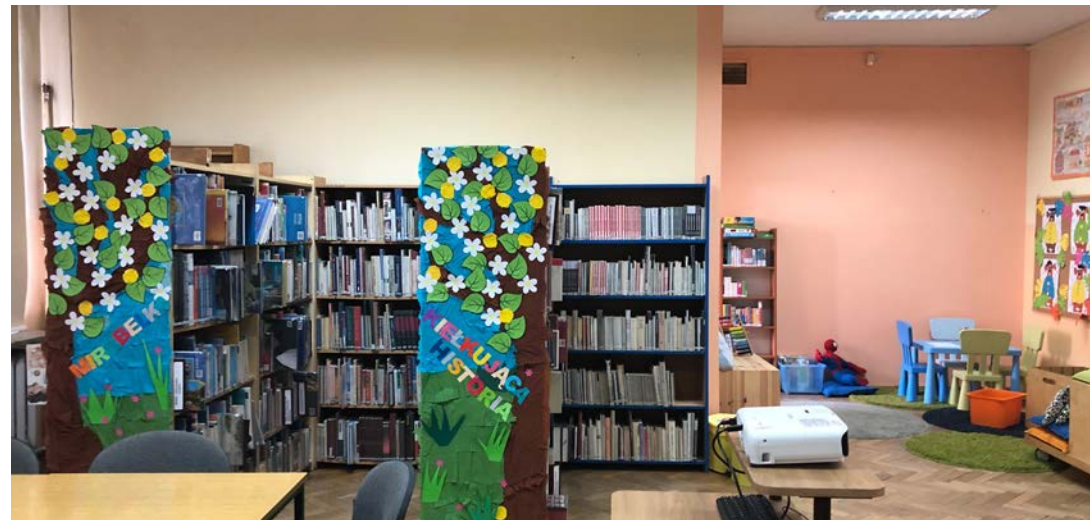
publiczną jako miejsce alternatywne dla przestrzeni szkolnej, a jednocześnie będące „za ścianą”. Jeśli chodzi o postrzeganie placówki „z zewnątrz”, to w odczuciu osób przychodzących tu po raz pierwszy dostęp może wydawać się zbyt trudny. Nie dość, że biblioteka kojarzona jest ze szkołą, to jeszcze dostajemy się tu, przechodząc przez szkolne korytarze i klatkę schodową. Organizacja przestrzeni bibliotecznej może być odczuwana jako skomplikowana również za sprawą komunikacji.

W objętej projektem sali wielofunkcyjnej użytkowanej przez młodzież kącik dziecięcy znajduje się w przejściu między pomieszczeniami. Jego lokalizacja

uzasadniona jest koniecznością utrzymania kontaktu wzrokowego – przebywające w kąciku dzieci są widoczne z sąsiedniego pomieszczenia. Można mieć wątpliwości, czy połączenie miejsc dla młodzieży i dla dzieci (szczególnie małych) ma sens, ale trudno to zmienić bez radykalnej przebudowy. Z rekomendacji po badaniu fokusowym oraz z wariantowych rozwiązań uzyskanych

w trakcie pierwszego warsztatu projektowego wynika, że konieczne jest zapewnienie, przynajmniej w minimalnym możliwym do osiągnięcia obecnie stopniu, oddzielnych miejsc aktywności dzieci i młodzieży, miejsc pracy wspólnej i indywidualnej, jak również utworzenie strefy wypoczynku. Koncepcja wypracowana w trakcie pracy warsztatowej przewiduje cztery czytelne strefy.

Księgozbiór oraz kącik dziecięcy – stan istniejący

Praca jednej z dwóch podgrup warsztatowych nad wariantem koncepcyjnym dotyczącym zmian aranżacji sali wielofunkcyjnej

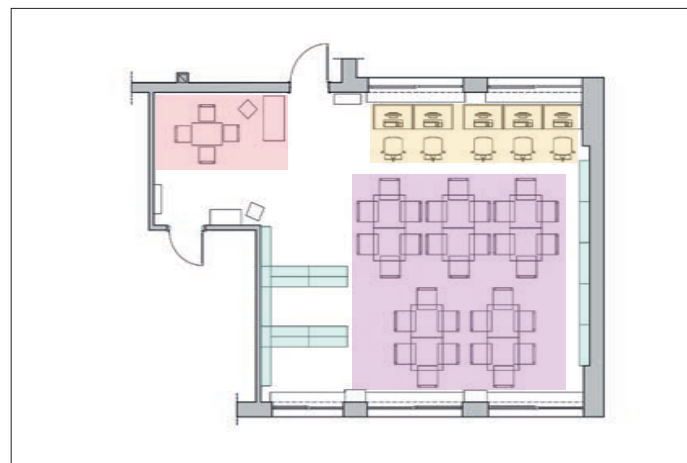
STAN ISTNIEJĄCY

Strefa
komputerowa

Kącik dziecięcy
w przejściu
między drzwiami

Miejsce do
pracy wspólnej

Regały

SALA WIELOFUNKCYJNA W STANIE ISTNIEJĄCYM

– brak wydzielonych
stref

– brak możliwości
prezentacji
multimedialnych

– konieczność
zmiany estetyki
(obecnie jest
nieatrakcyjna
dla młodzieży)

KONCEPCJA PROJEKTOWA

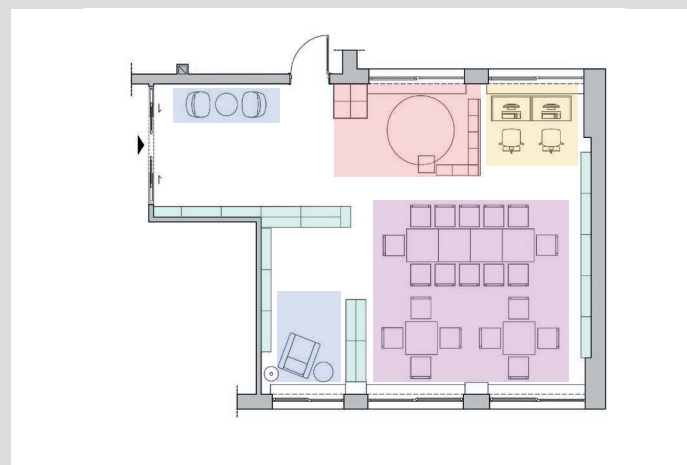
Strefa
komputerowa

Kącik dziecięcy

Miejsce do
pracy wspólnej

Miejsce
wypoczynku

Regały

TEN SAM WIDOK – PROPOZYCJE ZMIAN

– przeniesienie
kącika dziecięcego
w spokojne miejsce,
oddzielenie go
ażurową ścianką

– uzyskanie
możliwości
różnych aranżacji
z jednoczesną
czytelnością stref

– utworzenie
mniejszych stref
(na przykład
komputerowej,
relaksu) za pomocą
odpowiedniego
ustawienia regałów

Koncepcja:

Maciej Choiński
Ewelina Jezierska
Karolina Kózka
Matylda Polak

Przeniesiony w nowe, spokojne miejsce kącik dziecięcy nie będzie kolidować z komunikacją między pomieszczeniami i będzie lepiej oświetlony (przy oknie). Widoczność kącika dziecięcego z pozostałej części biblioteki będzie zapewniona dzięki zmianie w otworach drzwiowych (przeszkłone drzwi rozsuwane zamiast przejścia w ścianie obok). Strefa komputerowa może być

zredukowana. Część wypoczynkowa została oddzielona za pomocą nowych regałów (można tu będzie się zrelaksować, na przykład czytając książkę w miękkim fotelu czy na pufach). Przestrzeń do pracy (wspólnej, ale także indywidualnej) – najbardziej rozległa – została rozwiązana jako możliwy do różnych aranżacji układ stołów. Dodatkowo na głównej ścianie znalazło się miej-

sce na tablicę pomocniczą dla prowadzonych zajęć, ale również na ekran do prezentacji czy projekcji filmowych. Całość kompozycji dopełnią jasne, pastelowe barwy, starannie dobrana roślinność, nowa koncepcja oświetlenia.

W wyniku analiz i prac koncepcyjnych można było stwierdzić, że biblioteka wymaga szerszych dzia-

łań projektowych i modernizacyjnych. Wpisuje się to w realizowaną wspólnie z ASP w Warszawie strategię zmiany wizerunku bibliotek w dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy. Dyrekcja biblioteki wystąpiła o środki na prace modernizacyjne dotyczące również pozostałych pomieszczeń. W ich uzyskaniu pomogły opisy i wizualizacje wykonane w ramach projektu pilotażowego.

– zmiana estetyki wnętrza, kolorystyki, oświetlenia, stylistyki wyposażenia (między innymi wymiana regałów, rolet)

Aranżacja przestrzeni wielofunkcyjnej w XII Czytelni Młodzieżowej

Biblioteka dla Dzieci i Młodzieży zajmuje budynek z lat pięćdziesiątych XX wieku, nacechowany charakterystycznymi stylowymi znamionami socrealizmu. Czytelnia Młodzieżowa mieści się na piętrze. Z monumentalnym podejściem do architektury wiąże się spora wysokość jej sali oraz loggia wzdłuż ściany wschodniej, stanowiąca atrakcyjne połączenie między wnętrzem a przestrzenią publiczną.

Aranżacja czytelnicy jest podyktowana podłużnym planem. Wejście z krótszego boku i zaplecze po drugiej stronie sprawiają, że wewnątrz ma charak-

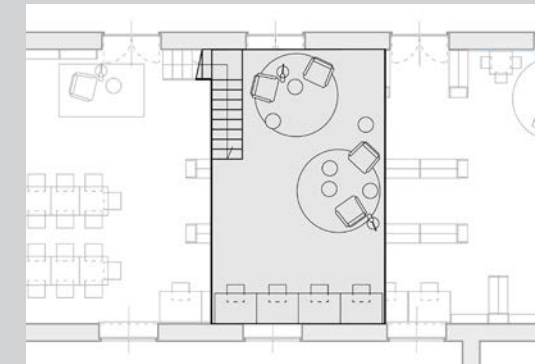
ter przechodni. Mimo że jest to czytelnia młodzieżowa, to ważnym elementem wnętrza jest kącik dziecięcy, dominujący na osi wejścia. W trakcie badania fokusowego, w którym uczestniczyła związana z biblioteką młodzież (między innymi z pobliskiego Liceum Plastycznego), stwierdzono, że brakuje strefy, w której to właśnie młodzi ludzie mogliby się poczuć „u siebie”, miejsc do pracy indywidualnej oraz strefy wypoczynkowej, ale także miejsca dla rodziców, którzy przychodzą tu z dziećmi. Niedawno salę czytelnicy odmalowano oraz powieszono w niej różnych kształtów oprawy oświetleniowe, lecz bez czytelnego planu,

Kącik dziecięcy dominujący na osi wejścia do Czytelni Młodzieżowej – stan istniejący

co dowodzi potrzeby przygotowania całościowej koncepcji dotyczącej kształtowania przestrzeni (aranżacji, kolorystyki, oświetlenia). Taka koncepcja mogłaby wspomóc widoczne twórcze starania osób tu pracujących, zmierzające do uczynienia przestrzeni bardziej atrakcyjną, estetyczną.

W trakcie pierwszego warsztatu projektowego zaproponowano dwa warianty daleko idącej metamorfozy wnętrza. Wyróżniono strefy: wypoczynku, pracy indywidualnej, pracy grupowej oraz prezentacji i spotkań. Zaproponowano oddzielną przestrzeń dla dzieci (nie na osi wejścia), co uła-

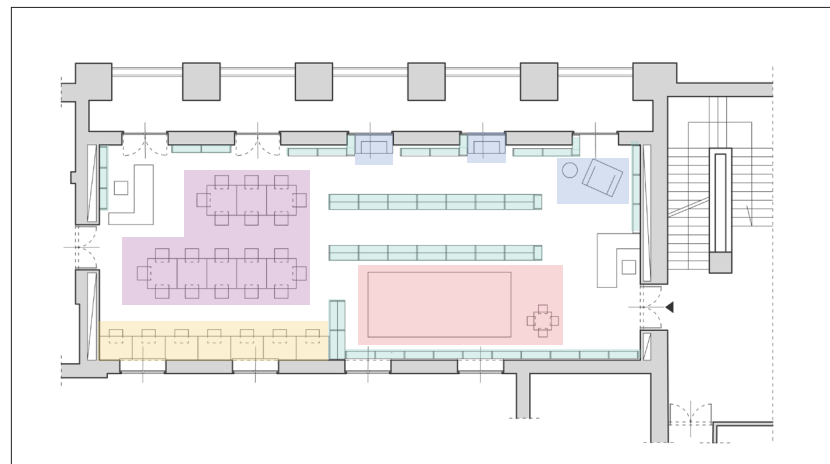
Propozycja wbudowania w wysokie wnętrza Czytelni Młodzieżowej antresoli ze strefą cichej pracy i relaksu (rzut poziomy antresoli)

Wizualizacja antresoli z murem o tematyce komiksowej oraz ażurową ścianką z siatki stalowej

STAN ISTNIEJĄCY

- Strefa komputerowa
- Kącik dziecięcy
- Miejsce do pracy wspólnej
- Strefa wypoczynku
- Regały

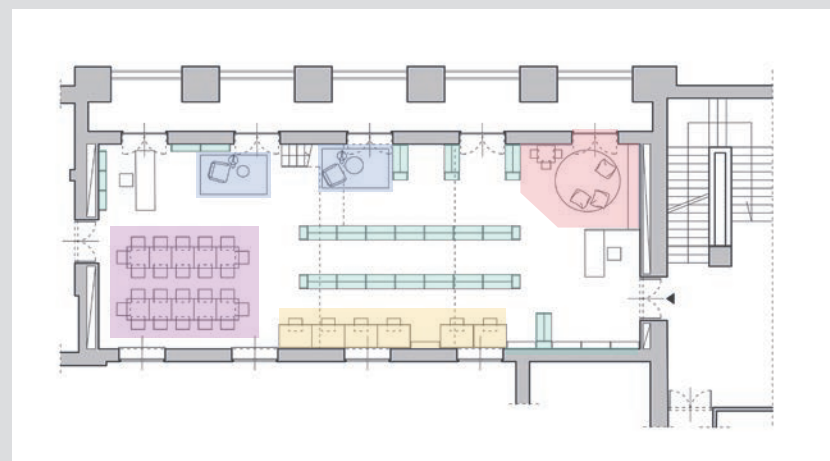

SALA WIELOFUNKCYJNA W STANIE ISTNIEJĄCYM

- kolidujące ze sobą strefy użytkowania
- kącik dziecięcy na osi wejścia, obok strefy dla młodzieży
- kolorystyka kojarząca się bardziej ze szkołą niż z biblioteką
- brak strefy relaksu

KONCEPCJA PROJEKTOWA

- Strefa komputerowa
- Kącik dziecięcy
- Miejsce do pracy wspólnej
- Strefa wypoczynku
- Regały

TEN SAM WIDOK (WIZUALIZACJA SZKICOWA)

- PROPOZYCJE ZMIAN
- przeniesienie kącika dziecięcego w róg sali
- dopasowanie oświetlenia do poszczególnych stref, atmosfery wnętrza
- utworzenie stref czytelnich
- wymiana regałów

Koncepcja:

Maciej Choiński
Ewelina Jezierska
Karolina Kózka
Matylda Polak

twi prowadzenie zajęć, umożliwi spokojną zabawę, zapewni swobodną komunikację i pozwoli, żeby młodzież poczuła, że ma tu swoje miejsce. Stanowiska komputerowe przeniesione zostaną do strefy księgozbioru, co zapewni większą przestrzeń w strefie wspólnej – warsztatowej, spotkań, prezentacji. Koncepcja przewiduje wymianę

regałów i nowe elementy wyposażenia – w jasnych kolorach. Ponieważ motywem przewodnim w tej bibliotece jest komiks, zaproponowano dekorację fragmentu ściany – mural. Potencjał wysokiej kubatury wykorzystano dzięki zaproponowanej antresoli, mieszczącej dodatkowe miejsca do cichej pracy, relaksu, gier planszowych.

Podczas drugiego warsztatu projektowego wybrano wariant umieszczenia antresoli na osi poprzecznej do osi wejścia, co może jednocześnie poprawić ogólne proporcje sali czyteln. Wbudowanie antresoli będzie wymagać między innymi wykonania projektu konstrukcji, oznacza również poniesienie sporych kosztów. Jej realizacja oka-

zuje się jednak najbardziej oczekiwana przez młodych ludzi.

W ramach zainicjowania realizacji koncepcji projektowej zaproponowano zakup mobilnych stołów składanych i krzeseł oraz części regałów, które będą ustawiane w inny niż dotychczas sposób.

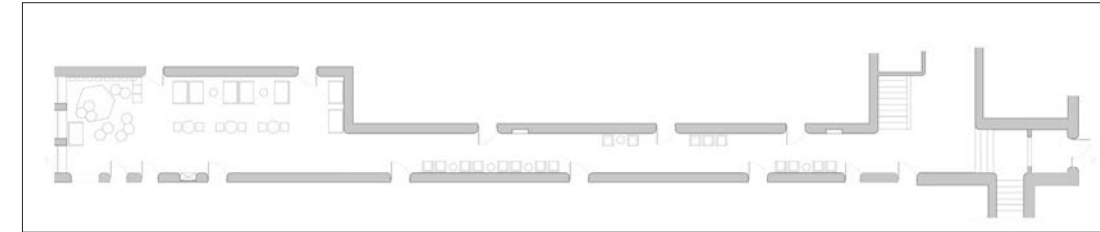
Nowa aranżacja wielofunkcyjnego holu w Młodzieżowym Domu Kultury na Woli

Wnętrze objęte działaniami projektowymi mieści się w parterowej części budynku o funkcji edukacyjno-kulturalnej. Prowadzący od wejścia głównego długi korytarz i hol wielofunkcyjny stanowią kręgosłup komunikacyjny dla całości domu kultury. Jest on jednocześnie ciekawą cechą architektoniczną, jak i pewnego rodzaju wyzwaniem dla funkcjonowania instytucji. Jak mówiła młodzież uczestnicząca w badaniu fokusowym, korytarz służy za poczekalnię dla rodziców i rodzeństwa przy salach, w których dzieci mają zajęcia, a ulokowanie większości siedzisk, z których korzystają, w długim korytarzu powoduje tłok. Często również staje się on bieżnią dla dzieci, które nudzą się i potrzebują ruchu. Komunikacja z położonym

w głębi planu szerokim holem używanym do wielu aktywności jest zatem utrudniona. Nieco mniejsze niedogodności to brak specjalnie wyznaczonego kącika zabaw dla najmłodszych, miejsc do siedzenia innych niż kanapy. Wnętrza są zadbane, ale brakuje spójności estetycznej. Problemów związanych z funkcjonowaniem budynku nie da się rozwiązać w ramach jedynie nowej aranżacji. Widać jednak szansę poprawy w postępowaniu „krok po kroku”.

Celem koncepcji projektowej, będącej rezultatem pracy warsztatowej, jest podkreślenie walorów wnętrza i zredukowanie wad wynikających z ciasnej formy architektonicznej.

Stan istniejący
– korytarz pełni
funkcję poczekalni

Rzut poziomy
korytarza
i wielofunkcyjnego
holu z koncepcją
aranżacji będącą
wynikiem warsztatów
projektowych

Wspólna praca
studentek
i studentów,
młodzieży
i pracowników
nad wariantowymi
koncepcjami
dotyczącymi
zmian aranżacji
przestrzeni
komunikacyjnej

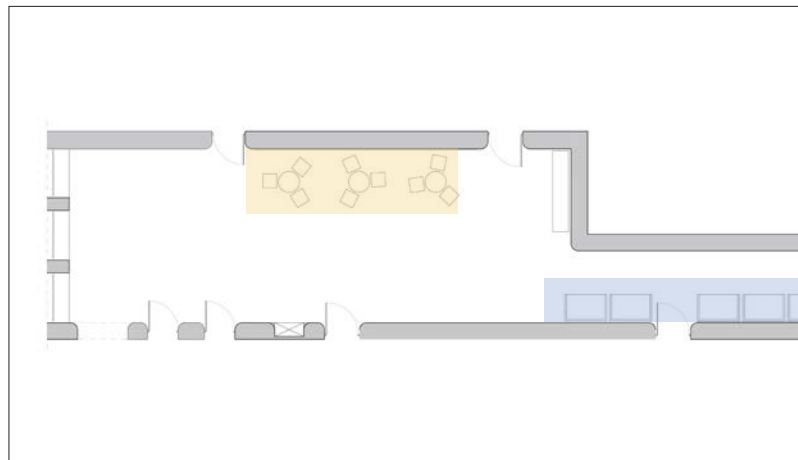

Stan istniejący
– hol może nadal
pełnić różne
funkcje – jego
wnętrze powinno
bardziej
temu sprzyjać,
ale także
być spójne
estetycznie

STAN ISTNIEJĄCY

Miejsca siedzące

Hol z funkcją
poczekalni
– kanapy

WIELOFUNKCYJNY HOL W STANIE ISTNIEJĄCYM

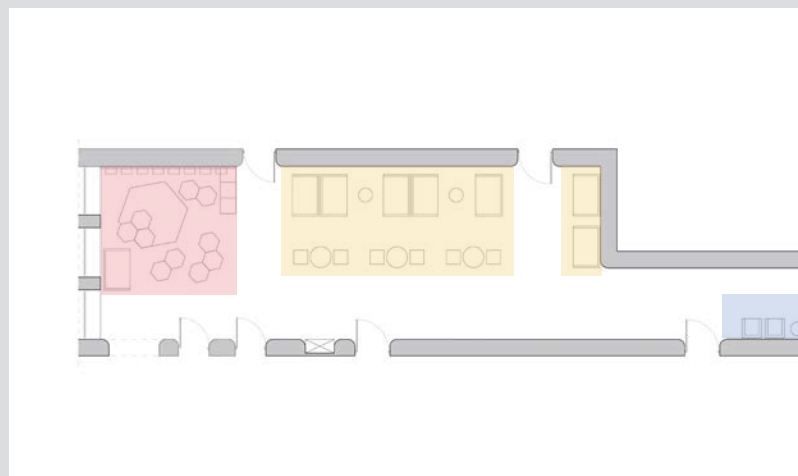
- zbyt mało miejsc siedzących
- konieczność uczynienia wnętrza spójnym estetycznie

KONCEPCJA PROJEKTOWA

Miejsca siedzące
w przestrzeni
wielofunkcyjnej

Kącik dziecięcy

Hol z funkcją
poczekalni
– fotele
i stoliki

TEN SAM WIDOK (WIZUALIZACJA) – PROPOZYCJE ZMIAN

- więcej miejsc siedzących o różnym charakterze i z możliwością różnych ustawień
- utworzenie kącika dziecięcego przy oknach (jako elementu poczekalni dla rodziców)
- zmiany w kierunku harmonijnej estetyki wnętrza, zmiana oświetlenia, sposobu ekspozycji, poprawa akustyki

Koncepcja:

Anna Idzikowska
Aksana Wietrow
Aleksandra Steppuhn
Magdalena Żądło

Zgodnie z koncepcją powstała w wyniku kompilacji wariantów uzyskanych w trakcie pierwszego warsztatu projektowego korytarz może zachować rolę poczekalni z siedziskami, mogą to być jednak znacznie mniejsze od kanap fotele ulokowane w układzie naprzeciwległym, uniemożliwiającym najmłodszemu szalony bieg. Istniejące

kanapy przeniesione zostaną do holu wielofunkcyjnego i ustawione parami – aby można było siedzieć przodem do siebie (dla ułatwienia interakcji między użytkownikami i użytkownikami). Możliwe są tu wariantowe ustawienia, które wypróbowane zostały praktycznie podczas drugiego warsztatu projektowego z udziałem młodzieży

i personelu. W głębi tego pomieszczenia (w miejscu najbardziej spokojnym) zaproponowano kącik dziecięcy z miękkimi matami do siedzenia, ścianą pokrytą farbą tablicową oraz skrytkami na zabawki i książki. Roślinność może tu mieć formę zielonej ścianki. Zaproponowane zostały nowe możliwości prezentacji prac plastycznych.

Mobilność większości elementów wyposażenia umożliwi sprawniejsze organizowanie aktywności o różnorodnych wymaganiach przestrzennych. Projekt przewiduje usunięcie zbędnych elementów, poprawę akustyki i oświetlenia, jasną kolorystykę, nowe umeblowanie oraz propozycje informacji wizualnej.

Hol wejściowy i klatka schodowa z murałem w Młodzieżowym Domu Kultury im. Władysława Broniewskiego

Charakterystycznymi przestrzeniami przedwojennego, wyeksponowanego w przestrzeni publicznej budynku są między innymi wysoko wyniesiony parter i ciekawe, dobrze oświetlone światłem naturalnym klatki schodowe. We wnętrzu szczególnie uwidocznione są różnice poziomów. Zwracają w nim także uwagę interesująco zaprojektowane, zachowane detale, chociaż jest wiele naleciałości zakłócających pierwotną jakość architektury tworzonej w nurcie międzynarodowym. Hol wejściowy pełni funkcję poczekalni (dla uczestników zajęć oraz ich rodziców i opiekunów), punktu in-

formacyjnego, miniwystaw twórczości z pracowni Młodzieżowego Domu Kultury. W trakcie badania fokusowego, a później pierwszego warsztatu projektowego, młodzi ludzie, w których grupie były między innymi osoby uczestniczące w zajęciach w ramach edukacji architektonicznej, postulowali uatrakcyjnienie atmosfery wnętrza. Dotyczyłoby to na przykład wymiany wystłżonych mebli, w większości w ciemnej tonacji.

Prace koncepcyjne w trakcie pierwszego warsztatu objęły fragment holu wejściowego, korytarz

Prezentacja jednego z wariantów aranżacji przestrzeni w ramach dyskusji w trakcie pierwszego warsztatu projektowego

Wspólne oglądanie elewacji, na której planowana jest informacja wizualna, między innymi mural i neon w pionowym oknie

Od lewej:

Projekt muralu – Grzegorz Stępnik (na podstawie szkiców wykonanych przez młodzież)

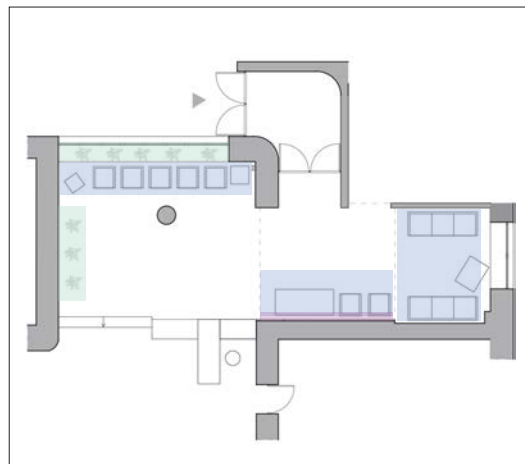
Wspólne malowanie muralu

STAN ISTNIEJĄCY

Funkcja poczekalni

Tablica informacyjna

Zieleń

HOL WEJŚCIOWY W STANIE ISTNIEJĄCYM

– dominująca funkcja poczekalni

– trudności z korzystaniem z tablicy informacyjnej

– niewykorzystanie walorów estetycznych architektury

– nieatrakcyjny wystrój wnętrza

KONCEPCJA PROJEKTOWA

Funkcja poczekalni

Tablica informacyjna

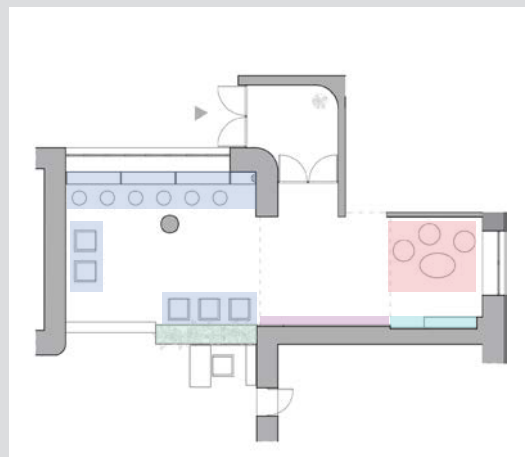
Zieleń

Kącik dla młodzieży

Ekspozycja

i klatkę schodową z wielkim pionowym oknem. Przy wejściu zaproponowano specjalny ciąg stolików przy oknie, przy których rodzice i opiekunowie mogą korzystać na przykład z laptopów. Jest tu także kilka foteli w nowym ustawieniu. Przez zmianę lokalizacji miejsc siedzących ułatwiono dostęp do tablic informacyjnych. Dla młodzieży został zaprojektowany specjalny zakątek z miękkimi siedziskami i poduchami. W holu mogą znaleźć się również półki do ekspozycji prac. Przewidziano specjalne miejsce na zieleni. Zaproponowana została jasna kolorystyka (między innymi oczyszczenie jasnych płytek klinkierowych, charakterystycznych dla historycznej architektury budynku).

Szczególną uwagę młodych ludzi zwrócił ważny walor architektoniczny budynku – wielkie okno, zajmujące prawie całą wysokość klatki schodowej, widoczne od strony okolic ronda przy ulicy Rozbrat i Trasy Łazienkowskiej. Okno to jest swoistą wizytówką stanowiącą o tożsamości miejsca, można przez nie zajrzeć z zewnątrz do środka budynku. Na klatce schodowej, którą oświetla to właśnie frontowe okno, zaplanowano mural (na ścianie prostopadłej do okna, widocz-

nej z zewnątrz). W projekcie wykonawczym muralu wykorzystano motywy z rysowanych przez młodzież szkiców powstałych podczas drugiego warsztatu projektowego. Podkreślają one zarówno tożsamość użytkowników i użytkowników, jak i walory miejsca na tle Warszawy jako miasta zrównoważonego. Specjalne oświetlenie muralu, a jednocześnie klatki schodowej, sprawia, że przy-

ciąga on uwagę również po zapadnięciu zmroku (jest widoczny z Trasy Łazienkowskiej i z otoczenia budynku). Dodatkowo zaproponowano ściankę zieleni zakrywającą metalową balustradę na górnym podejściu schodów.

W ramach zainicjowania realizacji według projektu stanowiącego rezultat warsztatów pro-

jektowych odmalowano klatkę schodową i wspólnie z młodzieżą z pracowni plastycznej (także uczestniczącą w edukacji architektonicznej) pod kierunkiem profesjonalisty wykonano mural. W oknie umieszczono niewielki neon oraz roślinność w specjalnej donicy. Planowana jest kontynuacja prac projektowych – rozwój koncepcji i jej stopniowa realizacja.

PODOBNY WIDOK (WIZUALIZACJA)

– PROPOZYCJE ZMIAN

– różne siedziska dla osób czekających (możliwość zatrzymania się, korzystania na przykład z komputera, czytania)

– rozjaśnienie wnętrza zgodnie z pierwotnym zamysłem (także oczyszczenie okładzin klinkierowych)

Koncepcja:

Anna Idzikowska
Aksana Wietrow
Aleksandra Steppuhn
Magdalena Żądło

Na co warto zwrócić uwagę

Projektowanie i przeprowadzanie badań społecznych nie leży w kompetencji osób kierujących szkołami, bibliotekami czy ośrodkami kultury. Osoby te są jednak odpowiedzialne za funkcjonalność i przyjazny charakter tych instytucji. Konieczne jest ich osobiste zaangażowanie się w transformację, inicjowanie i w dużej mierze koordynowanie procesu o charakterze interdyscyplinarnym.

Analizami i pracami projektowymi w ramach tego procesu powinny zajmować się osoby mające umiejętności badawcze i przygotowane do projektowej pracy z przestrzenią. Potrzebne jest tutaj doświadczenie w moderowaniu dyskusji w twórczej i konstruktywnej atmosferze, w wyciąganiu wniosków, w przekładaniu odpowiednio uzyskanych informacji na rozwiązania koncepcyjne i techniczne. Zdajemy sobie sprawę, że nie zawsze jest to możliwe, zachęcamy jednak, aby w poszukiwaniu alternatywnych rozwiązań, na przykład gdy prosimy o wsparcie przy badaniu lub projektowaniu zaprzyjaźnione osoby albo rodziców, nie rezygnować z posiadanych przez te osoby kompetencji w tym zakresie.

Dostrzeżenie dotąd niewykorzystanego potencjału przestrzeni oraz krytyczne spojrzenie na stan istniejący stanowią podstawę rozpoczęcia procesu przemian. Często potencjalne możliwości i potrzeby zmian zauważają osoby z zewnątrz, nieprzyzwyczajone do tego, co jest. Z kolei osobom zarządzającym na co dzień placówką czasami trudno jest dostrzec mankamenty przestrzeni związane z jej użytkowaniem. Zakwe-

stionowanie takiej sytuacji przez młodzież nie jest łatwe i musi łączyć się z odwagą wyrażenia własnej opinii, zgłoszenia osobom zarządzającym potrzeby zmian związanych z przeprojektowaniem, czasami przebudową miejsc, za które te osoby są formalnie odpowiedzialne. Łatwiej jest także, jeśli potrzebę poprawy sytuacji wyraża nie jednostka, lecz grupa, proponująca jednocześnie współudział w procesie zmian.

Przestrzeń, z której korzysta człowiek, powinna być przyjazna, często jednak interpretacja przyjazności i edukacyjności ma niewiele wspólnego ze współczesnymi potrzebami młodych ludzi. Nie oznacza to, że miejsca dla nich przeznaczone muszą być kształtowane według obowiązującej mody. Istota problemu nie leży w samym stylu, ale w procesie dochodzenia do rozwiązań dopasowanych do miejsca i społeczności. Potrzebna jest międzypokoleniowa, interdyscyplinarna współpraca, niezbędne są eksperymentowanie i praca koncepcyjna wspierana wzorowaniem się na mądrych, ponadczasowych rozwiązaniach.

Tworzenie przyjaznej przestrzeni to także świadome stosowanie rozwiązań technicznych i materiałów – tak, aby nie szkodzić środowisku i zdrowiu człowieka.

Przydatna literatura

Warszawa po mojemu. Jak działać w mieście i realizować swoje pomysły
Miasto Stołeczne Warszawa, Warszawa 2018.

Młoda warszawa. Miejski Informator Młodzieżowy
Miasto Stołeczne Warszawa, Warszawa 2017.

Działaj w swojej okolicy! Inicjatywa lokalna w warszawie – krok po kroku
Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy, Warszawa 2019.

Miejsca Aktywności Lokalnej
Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy, Warszawa 2018.

Biblioteka – dobre miejsce. Poradnik architektoniczny dla bibliotek
Karol Langie, Dariusz Śmiechowski, Maciej Walczyna,
Instytut Książki, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Warszawa 2012.

Biblioteka, małe pomysły na wielkie zmiany, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego
Warszawa 2009 [przykłady zmian przestrzennych w bibliotekach, przede wszystkim wzór listy sprawdzającej przydatnej przy projektowaniu i realizacji zmian w bibliotekach publicznych].

Język wzorców, miasta, budynki, konstrukcja
Christopher Alexander, Sara Ishikawa, Murray Silverstein, Max Jacobson,
Ingrid Fiksdahl-King, Shlomo Angel,
Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2008
[między innymi wzorce projektowe dla miejsc przyjaznych, miejsc dla młodzieży].

WYDAWCA

Miasto Stołeczne Warszawa

KOORDYNACJA PROJEKTU

Dariusz Śmiechowski, Marta Zimińska

TEKSTY I REDAKCJA MERYTORYCZNA

Dariusz Śmiechowski,
Barbara Lewenstein (współpraca autorska)

REDAKCJA

Marcin Grabski (mesem.pl)

KOREKTA

Marcin Grabski (mesem.pl), Iwona Hardej

OPRACOWANIE GRAFICZNE

Matylda Polak (matyldapolak.com)

ZDJĘCIA

Matylda Polak (s. 23, 44, 45, 47, 51)
Dariusz Śmiechowski

RYUNKI I WIZUALIZACJE

Zespół Projektowy
Wydziału Architektury Wnętrz
Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie

ISBN

978-83-63269-67-8

DRUK I OPRAWA

Drukarnia Skleniarz

NAKLAD

2000 egzemplarzy

Złożono krojem Roboto oraz Roboto Mono

ZESPÓŁ PROJEKTU**WYDZIAŁ ARCHITEKTURY WNĘTRZ
AKADEMIA SZTUK PIĘKNYCH W WARSZAWIE**

ul. Myśliwiecka 8, 00-459 Warszawa

Opieka merytoryczna

Dariusz Śmiechowski – prowadzenie
działań w ramach przedmiotu
projektowanie partycypacyjne
w Katedrze Projektowania
Przestrzeni Publicznej
Piotr Jaworowski, Bazyli Krasulak
– opieka nad koncepcją graficzną

**Prowadzenie warsztatów projektowych
i koncepcje projektowe**

Maciej Chojński, Anna Idzikowska,
Ewelina Jezierska, Karolina Kózka,
Matylda Polak, Zuzanna Spaltabaka,
Aleksandra Steppuhn, Joanna Waszkiewicz,
Aksana Wietrow, Paulina Winek,
Marta Zimińska, Magdalena Żądło

**INSTYTUT STOSOWANYCH NAUK SPOŁECZNYCH
UNIwersytet Warszawski**

ul. Nowy Świat 69, 00-927 Warszawa

Opieka merytoryczna

Barbara Lewenstein, Tomasz Sobierajski
w ramach przedmiotu partycypacyjne
projektowanie przestrzeni publicznej
(ścieżka socjurbanistyka)

**Prowadzenie części badawczej i raporty z badań
fokusowych w ramach ścieżki socjurbanistyka**

Bartosz Adamczyk, Adrianna Błasiak,
Kazimierz Czartoryski, Marcin Dekiel,
Łukasz Jórczak, Małanka Junko,
Kamil Malko, Dmytro Menok, Katarzyna
Mikołajczuk, Alicja Popławska,
Agnieszka Reszka, Antonina Wolska

**WARSZAWSKIE INSTYTUCJE EDUKACJI
I KULTURY BIORĄCE UDZIAŁ W PROJEKCIE****SZKOŁY**

Technikum Ogrodnicze w Zespole Szkół nr 39
im. prof. Edmunda Jankowskiego,
ul. Belska 1/3 (s. 32–39)

Szkoła Podstawowa nr 94
im. I Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego,
ul. Cietrzewia 22a (s. 40–43)

BIBLIOTEKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

Biblioteka dla Dzieci i Młodzieży nr 67
(działająca w ramach Biblioteki Publicznej
im. Zygmunta Jana Rumla w dzielnicy
Praga-Południe m.st. Warszawy),
ul. Abrahama 10 (s. 44–47)

Czytelnia Młodzieżowa nr XII (działająca
w ramach Biblioteki Publicznej w dzielnicy
Wola m.st. Warszawy), Aleja Solidarności 90
(s. 48–51)

MŁODZIEŻOWE DOMY KULTURY

Młodzieżowy Dom Kultury (działający
w ramach Zespołu Wolskich Placówek
Edukacji Kulturalnej), ul. Jana Brożka 1A
(s. 52–55)

Młodzieżowy Dom Kultury im. Władysława
Broniewskiego, ul. Łazienkowska 7 (s. 56–59)

Projekt „Partycypacyjne projektowanie
przestrzeni w instytucjach edukacji i kultury
m.st. Warszawy” został zrealizowany
ze środków m.st. Warszawy w ramach Programu
„Młoda Warszawa, miasto z klimatem
dla młodych 2016–2020”.

Wydawnictwo dofinansowane ze środków
Wydziału Architektury Wnętrz
Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie
oraz Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych
Uniwersytetu Warszawskiego

Zapraszamy do zgłaszania spostrzeżeń
i propozycji pocztą elektroniczną na adres:
politykamłodzieżowa@um.warszawa.pl
lub listownie na adres:
Centrum Komunikacji Społecznej,
ul. Senatorska 27, 00-099 Warszawa

Warszawa 2019

Projekt został zrealizowany ze środków m.st. Warszawy
w ramach Programu „Młoda Warszawa, miasto
z klimatem dla młodych 2016–2020”.

ISBN 978-83-63269-67-8

